

POSEBNI UPRAVNI POSTOPKI

PROSOJNICE PREDAVANJ
FAKULTETA ZA DRŽAVNE IN EVROPSKE ŠTUDIJE
UNIVERZITETNI DODIPLOMSKI ŠTUDIJ
ŠTUDIJSKO LETO 2012/13

JERNEJ PODLIPNIK

Vsebina predmeta

2

- Opredelitev posebnih upravnih postopkov (PUP),
- Inšpekcijski postopki,
- Postopki uveljavljanja pravic iz socialnih zavarovanj (pokojninskega in zdravstvenega) in osnove socialnega spora,
- Razlastitve,
- Postopek ugotavljanja dejanskega stalnega.

Študijski viri in literatura

3

- Tone Jerovšek in Polonca Kovač: Posebni upravni postopki, Fakulteta za upravo, Ljubljana 2008 (teme, ki bodo predavane) – Pozor - knjiga ni aktualizirana!!!
- Prosojnice – naknadna objava na intranetnih straneh FDŠ.
- Predpisi (zakoni, podzakonski splošni akti), ki bodo obravnavani na predavanjih in obsegu, ki bo obravnavan.

OPREDELITEV PUP

4

1. **POJEM PUP**
2. **POSEBNOSTI VODENJA PUP V SAMOUPRAVNIH LOKALNIH SKUPNOSTIH**
3. **POSEBNOSTI VODENJA PUP PRI NOSILCIH JAVNIH POOBLASTIL**
4. **SUBSIDIARNOST UPORABE ZUP V EU**

Pojem PUP

5

- Upravni postopek je sistem procesnih pravil, po katerem se ravnaajo upravni in drugi organi, ko odločajo o P, O ali PK strank in drugih oseb s področja upravnega prava.
- Gre za celovit in podrobno razdelan sistem procesnih pravil, ki ureja vse procesne situacije.
- Subsidiarnost (podrejenost) uporabe ZUP na vseh upravnih področjih (člen 3/2 ZUP) – ne velja za temeljna načela. Ta se uporabljajo komplementarno.

Pojem PUP

6

- Nekatera upravna področja so posebna (specifična), tako da splošna pravila ne ustrezajo ali so pomanjkljiva (ne zadostujejo):
 - ZUP (člen 3/1) določa, da je lahko:
 - s posebnim zakonom (tehnične podrobnosti izjemoma tudi s podzakonskim aktom, če je v zakonu zato izrecno navedeno - t. i. izvršilna klavzula, v ZUP – npr. glede pristojnosti, uradnih osebah, rokih, stroških postopka, organu, ki izda odločbo...). Praviloma bo to materialni zakon (npr. ZZVZZ), izjemoma postopkovni (npr. ZDavP-2).
 - posamezno upravno-procesno (postopkovno) vprašanje drugače urejeno kot po ZUP (ni pa mogoče izključiti celotnega ZUP – zagotavljanje enakega standarda varstva pravic – 22. člen URS),
 - če je na posameznem upravnem področju to potrebno (kadar specifične določenega upravnega področja to dejansko zahtevajo). Potreben je npr. hitrejši, prožnejši, enostavnejši, smotrnejši in učinkovitejši način.
 - Subsidiarna uporaba ZUP.

Pojem PUP

7

- Poseben zakon lahko ureja posamezna vprašanja postopka drugače kot ZUP, če jih ZUP sploh ni uredil ali če jih je ZUP sicer uredil, vendar jih posebni zakon ureja drugače:
 - uvedba novega procesnega instituta, ki ga je ZUP sploh ne pozna oziroma ureja (npr. posebno pravno sredstvo, kot je denimo obvezna revizija),
 - drugačna ureditev procesnega instituta, ki ga ZUP ureja (npr. rok za izdajo odločbe, rok za uporabo določenega IPS ipd.),
 - izključitev procesnega instituta, ki ga ZUP ureja (npr. izključitev vrnitve v prejšnje stanje, obnove postopka ipd.).

Pojem PUP

8

- Sicer pa so določbe ZUP tako splošne, da so uporabne v vseh upravnih postopkih, npr.
 - temeljna načela,
 - ravnanje z vlogami (pregled, nepopolne in nerazumljive vloge),
 - roki (štetje),
 - izločitev uradnih oseb (razlogi in postopek),
 - pravna pomoč,
 - predhodno vprašanje,
 - vročanje,
 - ugotovitveni in dokazni postopek,
 - pritožbeni postopek,
 - IPS
 - itd.

Pojem PUP

9

- ZUP (člen 1/1): „Po tem zakonu morajo postopati upravni in drugi državni organi, organi samoupravnih lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil, kadar v upravnih zadevah, neposredno uporabljajoč predpise, odločajo o pravicah, obveznostih ali pravnih koristih posameznikov, pravnih oseb in drugih strank.“
- Pojem upravnega postopka v slovenskem pravnem redu je torej opredeljen po formalni in materialni plati:
 - **formalni znak:** osebe, ki odločajo (upravni organi),
 - **materialni znak:** vsebina zadeve (upravna zadeva oziroma upravna stvar).

Pojem PUP

10

- **MATERIALNI ZNAK:** odločanje o P, O ali PK strank in drugih oseb s področja upravnega prava (upravna stvar oz. zadeva), bistveno je torej, da:
 - **se odloča** – izdajanje konkretnih upravnih aktov (ne pa izdajanje potrdil, svetovanja, informiranja, opravljanje materialnih dejanj ipd.),
 - je predmet odločanja **konkretna P, O ali PK** stranke ali stranskega udeleženca,
 - gre za zadevo s področja **upravnega prava** (javnopravna P, O ali PK). To velja (ZUP člen 2/2):
 - če predpis določa, da se o stvari vodi upravni postopek, da se postopek vodi po ZUP, izda upravno odločbo... ali
 - če zaradi varstva javnega interesa izhaja iz narave stvari (dejanski ali potencialni konflikt med javnim in zasebnimi interesi).

Pojem PUP

11

- Kadar zakon ne določa izrecno, da se o določeni zadevi vodi upravni postopek, morajo biti za odločanje izpolnjeni vsi naslednji pogoji:
 - upravnopravna norma zahteva varovanje javnega interesa,
 - za odločanje je po zakonu pristojen organ (države, LS ali NJP),
 - iz predpisa jasno izhaja, da je treba sprejeti enostransko, oblastveno odločitev o P, O ali PK fizičnih ali pravnih oseb, ki so lahko stranke v upravnem postopku.

Pojem PUP

12

- **FORMALNI ZNAK** – organi:
 - **državni upravni organi** (po 14. členu ZDU-1):
 - **ministrstva** (ustanovijo se za opravljanje upravnih nalog na enem ali več upravnih področjih),
 - **organi v sestavi ministrstev** (ustanovitev z uredbo za izvajanje specializiranih strokovnih nalog, izvršilnih in razvojnih upravnih nalog, nalog inšpekcijskega in drugega nadzora in nalog na področju javnih služb, če se s tem zagotovi večja učinkovitost in kakovost pri opravljanju nalog oziroma, če je zaradi narave nalog ali delovnega področja potrebno zagotoviti večjo stopnjo strokovne samostojnosti pri opravljanju nalog),
 - **upravne enote** (ustanovijo se za opravljanje nalog državne uprave, ki jih je treba organizirati in izvajati teritorialno).
 - **lahko tudi drugi državni organi (npr. sodišča, državni zbor...):**
 - izjemoma

Pojem PUP

13

- **upravni organi samoupravnih lokalnih skupnosti (po ZLS):**
 - organi občine: občinski svet, župan in nadzorni odbor,
 - upravne naloge občine izvaja: občinska uprava, ki jo vodi občinski tajnik ali direktor občinske uprave,
 - odločanje (17. člen ZUP):
 - izvorna pristojnost občine: občinska uprava (prva stopnja), župan (druga stopnja), če zakon ne določa drugače,
 - prenesena pristojnost na občino: občinska uprava (prva stopnja), stvarno pristojno ministrstvo (druga stopnja), če zakon ne določa drugače.

Pojem PUP

14

- nosilci javnih pooblastil:
 - druge pravne ali fizične osebe:
 - javnopravne (npr. javne agencije – ATVP, APEK; javni skladi in zavodi – ZPIZ, ZZZ) ali
 - zasebnopravne (običajno gospodarske družbe in samostojni podjetniki, lahko pa tudi društva, zavodi, ustanove ipd.),
 - podelitev javnega pooblastila za vodenje postopka in odločanje v upravnih zadevah:
 - neposredno z zakonom,
 - zakon omogoča podelitev javnega pooblastila, pri čemer določi:
 - pogoje za podelitev javnega pooblastila,
 - postopek podelitve javnega pooblastila,
 - obseg javnega pooblastila, ki se lahko podeli.
 - ne sodijo v strukturo državne uprave, zaposleni niso uradniki (praviloma pri agencijah) oziroma niti ne javni uslužbenci (pri zasebnikih).

Izvajalci javnih služb in odločanje v PUP

15

- Država regulira (ureja) zagotavljanje javnih dobrin in storitev v okviru javnih služb:
 - **gospodarskih** (vodovod, kanalizacija, ogrevanje, telekomunikacije),
 - **negospodarskih** (socialno varstvo, zdravstvo, šolstvo).
- Zaradi regulacije se z zakoni vzpostavljajo tudi pravice in pravno zaščiteni interesi, ki jih lahko posameznik uveljavlja od države (če javno službo izvaja neposredno, npr. preko režijskega obrata) ali od drugega nosilca javnih nalog.

Izvajalci javnih služb in odločanje v PUP

16

- Pri tem ne gre za klasično civilnopravno razmerje (pogodbeni odnos), se pa pri zagotavljanju javnih dobrin in storitev (po vsebini) tudi odloča o P in O uporabnikov storitev, čeprav morda to izrecno iz predpisa ne izhaja. Npr. če stranka zahteva priključitev na omrežje ali se želi odjaviti od pobiranja smeti, čeprav je to obvezno, bo šlo za odločanje o tem.
- Tipični primeri:
 - sprejem pri zdravniku v okviru javne zdravstvene mreže,
 - vključitev v OŠ v okviru obveznega programa,
 - priključitev na toplovodno omrežje, ki jo v okviru javne službe zagotavlja občina,
 - itd.

Izvajalci javnih služb in odločanje v PUP

17

- Čeprav v navedenih in podobnih primerih ne bo izdan nek formalen pisni dokument, bo še vedno šlo za odločanje, le da procesno pravo ne bo zagotavljalo ustreznega pravnega varstva.
- Teoretično dve možnosti:
 - Odločitev bi morala biti sprejeta ob upoštevanju vseh pravil ZUP.
 - Pravila odločanja so prilagojena, kajti osnovna dejavnost teh subjektov ni upravno odločanje, ampak zagotavljanje javnih dobrin in storitev (pravila morajo obstajati, kajti če postopka ne bi bilo, potem ni sodnega varstva zoper „odločitve“).

Izvajalci javnih služb in odločanje v PUP

18

- S pretiranim formalizmom ni treba obremenjevati oseb, katerih osnovna dejavnost je drugačna in nimajo niti ustreznih upravnih znanj.
- ZUP se uporablja le smiselno (primerno), če ni predpisanega posebnega postopka:
 - upoštevajo se osnovni postulati (načela, vročanje, pravno sredstvo...),
 - večja fleksibilnost, manj formalizma (npr. pri vodenju postopka ni treba imeti izpita iz ZUP).

Izvajalci javnih služb in odločanje v PUP

19

- ZUP ne daje jasnega odgovora, kdaj IJS uporablja ZUP subsidiarno in kdaj smiselno – odvisno je od konkretnega primera (narave stvari) in predpisov:
 - Subsidiarna uporaba:
 - zakon določa, da se uporablja ZUP.
 - po naravi stvari gre za upravno zadevo, čeprav predpisi ne predpisujejo uporabe ZUP (npr. IJS nastopa kot NJP za odločanje v upravnih stvareh ali odloča, saj je lahko javno pooblastilo sestavni del javne službe),
 - Smiselna uporaba: vsi ostali primeri (IJS niso organi v smislu 5. člena ZUP)

Izvajalci javnih služb in odločanje v PUP

20

- **Niti subsidiarna niti smiselna uporaba:**
 - tako subsidiarna kot smiselna uporaba ZUP predvidevata, da ima posameznik v predpisu (na splošni abstraktni način) predvideno možnost pridobitve določene pravice ali naložitve obveznosti.
 - Če tega ni, potem se ZUP ne uporablja na nobenega izmed načinov, saj ne more iti za poseg v pravno varovan interes ali pravico posameznika.
 - Takrat gre za odločanje v okviru **strokovnega procesa**. Tukaj gre za pravno neregulirane zadeve. Regulirane so strokovno.
 - Npr. ocenjevanje študentov (v predpisih ni pravice do določene ocene), maturitetna ocena (ta ni pravica ali pravna korist), način zdravljenja, kot ga določi zdravnik (ni pravice do določenega zdravila, ampak je ta posledica diagnoze).

INŠPEKCIJSKI POSTOPKI

21

SPLOŠNI INŠPEKCIJSKI POSTOPEK PO ZIN

Splošno

22

- Področje inšpekcije v splošnem smislu ureja pri nas ZIN, ki je sestavljen iz naslednjih upravnih poglavij:
 - splošne določbe,
 - načela,
 - organizacija,
 - položaj, pravice in dolžnosti inšpektorjev,
 - pooblastila inšpektorjev,
 - postopek inšpekcijskega nadzora,
 - ukrepi inšpektorjev,
 - odškodninska odgovornost, povezana z inšpekcijo.
- Določbe so:
 - pretežno formalne (procesne in organizacijsko tehnične),
 - v manjši meri pa tudi materialnopravne.

Splošno

23

- **Definicija:** Inšpekcijski nadzor je nadzor nad izvajanjem oziroma spoštovanjem zakonov in drugih predpisov (podzakonski splošni akti).
- Brez inšpekcije bi bila marsikatera določba upravnega prava, ki predpisuje določeno ravnanje (aktivno ali opustitve), zgolj mrtva črka na papirju.
- V prvi vrsti so za ravnanje odgovorni nosilci obveznosti sami, šele sekundarno pa inšpektorji, ki so dolžni nadzorovati nosilce (možnost odškodninske odgovornosti za nedelovanje).

Splošno

24

- Glede na namen ločimo:
 - **Redni inšpekcijski nadzor:**
 - izvaja se po rednem programu dela, brez prijav ali drugih povodov.
 - **Dodatni inšpekcijski nadzor, ki ga delimo na:**
 - izredni nadzor: izvede se zaradi suma neskladnosti ravnanja s predpisi na podlagi različnih prijav, povodov, zaznav...
 - naknadni („follow-up“) nadzor: izvede se zaradi naknadne ponovne kontrole predhodno že ugotovljenih nepravilnosti v rednem ali izrednem inšpekcijskem nadzoru. Preveri se, ali je zavezanec odpravil vse pomanjkljivosti in nepravilnosti.

Splošno

25

- Inšpekcije opravljajo inšpektorji: uradne osebe, ki imajo posebna pooblastila in odgovornosti (že po ZUP člen 28/4).
- Inšpektorat: organizacijska ali statusna oblika, v okviru katere deluje inšpekcija. Gre za:
 - organ v sestavi ministrstva: zadeve iz pristojnosti države (inšpektorji morajo biti nepolitični in samostojni, imajo široka pooblastila – delujejo reprepresivno).
 - občinska inšpekcija (lahko za eno ali več občin skupaj): zadeve iz izvirne pristojnosti občin

Splošno

26

- Subsidiarnost v inšpekcijskih postopkih (dvojna subsidarnost, večkratna subsidiarnost):
 - področni, pretežno materialni predpisi, ki urejajo določeno upravno področje (npr. Zakon o varstvu potrošnikov, Zakon o graditvi objektov...),
 - zakoni o področnih inšpekcijah (npr. Zakon o tržni inšpekcijski – ZTI, Zakon o zdravstveni inšpekciji – ZZdrI),
 - ZIN, ki vsebuje splošne določbe o inšpekcijah in posebne v razmerju do drugih upravnih postopkov (npr. po ZUP),
 - ZUP, ki vsebuje splošne določbe o upravnih postopkih.

Splošno

27

- Celotni ZIN se subsidiarno uporablja pri izvajanju zunanje inšpekcije, tj. nadzor nad zakonitostjo delovanja fizičnih in pravnih osebe, ki niso del državne ali občinske uprave.
- Inšpekcije v LS (občinah, potencialnih pokrajinah): uporablja se celoten ZIN, razen določb o organizaciji (8. do 11. člen). Zakon lahko določa drugače.
- Za notranje inšpekcije (npr. upravno inšpekciji, obrambno inšpekcijo, inšpekcijo sistem javnih uslužbencev, proračunsko inšpekcijo itd.), ki nadzoruje poslovanje državnih organov in organov LS, se ZIN v načelu ne uporablja. Razen:
 - splošnih določb
 - načel,
 - koordinacije delovanja,
 - položaja inšpektorjev,
 - deloma glede pooblastil inšpektorjev.
- Pri notranjih inšpekcijah, če področni zakoni ne določajo drugače (določajo ukrepov inšpektorjev), se ne izdajajo odločbe, ampak le zapisniki.

Uporaba ZIN pri regulatorjih

28

- Nekaterе regulatorne agencije na podlagi področnih zakonov, npr.:
 - Zakon o elektronskih komunikacijah – ZEKom-1 (člen 226/4) – smiselna uporaba ZIN,
 - Zakon o trgu finančnih instrumentov – ZTFI (člen 520/3) – uporaba člena 20/3 in 23/2 in 3 ZIN,
 - Energetski zakon – EZ (npr. člen 101 in 102) – subsidiarna uporaba ZIN,
 - itd.

Načela inšpekcijskega nadzora

29

- V inšpekcijskih postopkih se komplementarno uporabljajo vsa TN iz ZUP, ZIN pa jim dodaja tudi štiri dodatna načela:
 - načelo samostojnosti
 - načelo varstva javnega interesa in varstva zasebnih interesov,
 - načelo javnosti
 - načelo sorazmernosti
 - + 3 načela delovanja inšpektorata:
 - zakonitost
 - kakovost
 - učinkovitost
- Gre bolj ali manj za dopolnitev in nadgradnjo načel, ki izhajajo (čeprav morda ne neposredno) že iz ZUP.

Načela inšpekcijskega nadzora

30

● Načelo samostojnosti:

- Vsebina: inšpektorji so pri opravljanju nalog inšpekcijskega nadzora v okviru svojih pooblastil samostojni (ponovitev 12. člena ZUP - načelo samostojnosti pri odločanju).
- Inšpektorji imajo pooblastilo za vodenje postopka in odločanje že neposredno na podlagi zakona (člen 28/4 ZUP) – jim ga ne daje predstojnik organa – to pa povečuje njihovo samostojnost.
- Omejitve ravnanja inšpektorju določajo:
 - **predpisi** (katera pooblastila ima in katere ukrepe lahko izreka in pod katerimi pogoji – zakonitost ravnanja),
 - **navodila in usmeritve**, ki jih daje predstojnik ali nadrejeni (člen 18/2 ZIN) – gre za splošna navodila in usmeritve (razlaga predpisov, način vodenja postopkov), ne za način odločanja v konkretni zadevi,

Načela inšpekcijskega nadzora

31

- Načelo samostojnosti ne velja le individualno, ampak tudi kolektivno za organ (organ v sestavi ministrstva). Konkretno gre za:
 - **strokovno avtonomijo:** po 23. členu ZDU-1 organ sestavi svoj program dela in ga predloži ministru v sprejem, ministrstvo se v konkretne postopke ne sme spuščati, razen ko odloča o pravnih sredstvih (pritožbi in IPS). Ima pa ministrstvo nadzorno funkcijo nad delom organa v sestavi, lahko daje organu v sestavi obvezna navodila za delo, usmeritve za delo, naloži mu, naj opravi določene naloge in sprejme določene ukrepe.
 - **kadrovsko avtonomijo:** glavnega inšpektorja, ki je predstojnik organa imenuje minister, vendar po opravljenem javnem natečaju in z upoštevanjem strokovnih meril. Predstojnika ni mogoče razrešiti drugače kot krivdno in posebnih položajev neskladja z ministrom. Predstojnik nato kadruje znotraj inšpektorata in ga vodi.

Načela inšpekcijskega nadzora

32

- **finančno avtonomijo:** organi v sestavi imajo samostojen proračun, da bi lahko nepolitično izvajali postopke inšpekcijskega nadzora.

- **Načelo varstva javnega interesa in varstva zasebnih interesov:**
 - Vsebina: Inšpektorji opravljajo naloge inšpekcijskega nadzora z namenom varovanja javnega interesa ter interesov pravnih in fizičnih oseb.
 - Nadgradnja TN iz 7. člena ZUP (varstvo pravic strank in varstvo javnih koristi).

Načela inšpekcijskega nadzora

33

- Dva vidika načela:
 - varovanje javnega interesa pred posegi s strani fizičnih in pravnih ose, ki je tudi v spoštovanju predpisov (načelo pravne države, 2. člen Ustave RS). Javna korist je sicer neposredno (redko) ali posredno (praviloma) razvidna iz predpisov.
 - varovanje interesov fizičnih in pravnih oseb, ki izhajajo iz materialnega prava. To velja tako za kršitelje (stranke), kot tudi za tretje osebe, ki so prijavitelji (24. člen ZIN) ali so prizadeti zaradi kršitev (36. člen ZIN), če so tako zahtevali. Opustitev ravnanja pa pomeni hujšo kršitev delovnih obveznosti (17. člen ZIN).

Načela inšpekcijskega nadzora

34

● Načelo javnosti:

- Vsebina: Inšpektorji na podlagi in v mejah pooblastila predstojnika obveščajo javnost o svojih ugotovitvah ter ukrepih, če je to potrebno, da se zavarujejo pravice pravnih ali fizičnih oseb, ter v primerih, kadar je to potrebno za zagotovitev spoštovanja pravnega reda oziroma njihovih odločb.
- Tega načela ZUP ne pozna v tej obliki. Načelo javnosti se po ZUP odraža:
 - obvestilo o poteku postopka, če ima pravno korist, informacije javnega značaja, pregled spisa za stranske udeležence (82. člen ZUP),
 - pri vodenju javne ustne obravnave (155. člen ZUP).

Načela inšpekcijskega nadzora

35

- Načelo javnosti po ZIN ima namen delovati represivno in tudi preventivno.
- Nanaša se na:
 - Dolžnost inšpektorjev obveščati javnost po medijih o nepravilnostih in posledicah kršitev predpisov (33. člen ZIN), npr. nevarni izdelki, nalezljive bolezni, pokvarjena hrana ipd.
 - Objava odločbe ali povzetka odločbe na stroške zavezanca:
 - v poslovnih prostorih zavezanca,
 - na vhodu v poslovne prostore zavezanca,
 - v javnih glasilih,
 - drugače (npr. v medijih).
 - Obveščanje javnosti o:
 - sprejetih predpisih, ki nalagajo določeno ravnanje,
 - ukrepih, ki jih bodo odredili,
 - postopkih, ki jih bodo uvedli.

Načela inšpekcijskega nadzora

36

● Načelo sorazmernosti:

○ Nanaša se na:

- **izvrševanje pooblastil inšpektorjev:** uporabijo naj se pooblastila, ki jih je treba nujno izvesti, da bi se lahko opravil učinkovit nadzor
- **izbiro in odrejanje ukrepov inšpektorjev:** ob upoštevanju teže kršitve, naj se uporabi ukrep, ki najmanj prizadene zavezanca, če se doseže namen predpisa.
 - Stopnjevanje ukrepov (od milejših k strožjim): preventivni -> posebni -> prepoved opravljanja dejavnosti
- **določanje rokov za odpravo kršitev:** rok za odpravo nepravilnosti naj odraža težo kršitve, posledice kršitve za javni interes in okolje, od katerih je odvisno, v kolikšnem času lahko zavezanec ob dolžni skrbnosti odpravi nepravilnosti.

Načela inšpekcijskega nadzora

37

- Iz uporabi pooblastil in izrekanju ukrepov je treba tehtati – izvesti t.i. test sorazmernosti:
 - **nujnost:** ni možno brez tega ukrepa / pooblastila (če je kršitev nepomembna, ni treba izvesti nobenega ukrepa)
 - **primernost:** z ukrepom / pooblastilom je mogoče doseči cilj. Npr. z zasegom dokumentacije ni mogoče doseči, da bi se s polic odstranilo pokvarjeno hrano. Z zaslišanji ni mogoče ugotavljati, ali imajo vsi zaposleni opravljen izpit iz varnosti pri delu (primernost dokaznega sredstva).
 - **sorazmernost v ožjem pomenu:** sorazmerje med kršitvijo in ukrepom (uporabiti je treba za zavezanca ugodnejši ukrep ali ugodnejše pooblastilo).

Organiziranost inšpekcijskih služb

38

- Organizirane so za posamezno upravno področje
- Lahko gre za:
 - praviloma: **inšpektorate** (organ v sestavi ministrstva),
 - izjemoma: ne gre za inšpektorat, ampak vseeno **organ v sestavi, kot ga določa zakon ali uredba** (npr. DURS).
- Predstojnik organa - **glavni inšpektor**:
 - dodeljuje zadeve inšpektorjem skladno s predpisi,
 - pripravi letni načrt in ga da v potrditev ministru,
 - odgovoren ministru (poročanje).

Stvarna in krajevna pristojnost

39

● Stvarna pristojnost:

- **Državne inšpekcijske službe:** praviloma opravljajo nadzor na svojem področju. Odločbe izdajajo inšpektorati ali druge oblike organiziranja. O pritožbah odloča stvarno pristojno ministrstvo, vendar pa lahko:
 - Če ugotovi inšpektor pri opravljanju svojih nalog kršitev, ki sodi v področje druge inšpekcije, sam ugotovi dejansko stanje, sestavi o tem zapisnik ter ga posreduje stvarno pristojni inšpekciji. Npr. člen 13/1 ZPZDC predpisuje pristojnost različnih inšpekcijskih služb (davčne, delovne, tržne, prometne, celo za iste določbe zakona).
 - Do mešanja pristojnosti prihaja tudi pri delovanju **inšpekcijskega sveta**, ki je stalno medresorsko telo, vodeno s strani ministra za upravo ali osebe, ki jo ta pooblasti. Telo je sestavljeno iz glavnih inšpektorjev oziroma oseb, ki so vodje inšpekcij. To delo deluje na koordinaciji med posameznimi inšpekcijami z namenom dosega večje učinkovitosti in usklajenosti (izvajajo se npr. skupni nadzori inšpekcij).

Stvarna in krajevna pristojnost

40

- **Regulatorji:** če izvajajo nadzorno funkcijo. O pravnih sredstvih odloča stvarno pristojno ministrstvo ali pa pritožbe ni in je možno le sodno varstvo.
- **Občinske inšpekcije:**
 - Delujejo v okviru občinske uprave.
 - O pritožbah odloča župan.
- Seznam državnih inšpekcijskih služb:
<http://e-uprava.gov.si/e-uprava/inspektorji/>

Stvarna in krajevna pristojnost

41

- **Krajevna pristojnost:**
 - **Državni (republiški):** na območju celotne države, čeprav so morda teritorialno organizirani, saj odločbo izda inšpektorat ali druga oblika organiziranja in ne njegova organizacijska enota.
 - **Regulatorji:** celotna država
 - **Lokalne skupnosti:** na območju LS, če ne gre za medobčinske inšpektorate, ki jih lahko zaradi racionalizacije organizira več občin skupaj za nadzor predpisov iz izvorne pristojnosti lokalnih skupnosti (pristojnost je takrat na območjih vseh LS).

Udeleženci v postopkih

42

- Udeleženci v inšpekcijskih postopkih so:
 - nujni:
 - inšpektor,
 - zavezanec.
 - ostali:
 - stranski udeleženec,
 - prijavitelj,
 - priča,
 - izvedenec,
 - itd. (enako kot ZUP).

Udeleženci v postopkih

43

● inšpektor:

○ Strokovne kvalifikacije:

- izobrazba (univerzitetna ali visokošolska + specializacija),
- ustrezne delovne izkušnje (praviloma 5 let ali več),
- strokovni izpit (splošni del: ZUP + ZUS-1, ZP-1 in ZIN; posebni del: področna zakonodaja). Če tega nima, gre za t.i. začasnega inšpektorja (v 1 letu mora opraviti izpit – možno podaljšanje iz objektivnih razlogov za 2 meseca, sicer mu preneha delovno razmerje, v tem primeru odpravlja strokovne naloge, npr. analize). Začasni inšpektor lahko, tako kot druge uradne osebe v inšpekcijski, po pooblastilu glavnega inšpektorja, opravljajo tudi procesna dejanja (ugotavljanje dejstev in okoliščin), nimajo pa inšpekcijskih pooblastil in morejo pa izdajati upravnih aktov, s katerimi se postopek konča.

Udeleženci v postopkih

44

- Pristojnosti:
 - vodenje upravnega postopka in odločanje v upravnem postopku,
 - vodenje hitrega prekrškovnega postopka in izdaja odločb (npr. plačilnih nalogov),
 - vlaganje kazenskih ovadb,
 - sporočanje kršitev drugim organom,
 - itd.
- Omejitve inšpektorja:
 - Ne sme samostojno opravljati dejavnosti ali dela za drugega delodajalca na področju, ki ga inšpicira, razen znanstvenega in pedagoškega dela.

Udeleženci v postopkih

45

○ Odgovornosti:

▮ **Varovanje tajnosti:**

- **podatkov**, s katerimi se seznanili pri svojem delu. Ta obveznost velja tudi po koncu delovnega razmerja.
- **virov prijave in drugih informacij**, na podlagi katerih opravlja inšpekcijski nadzor. Ti viri ne morejo biti dokaz v postopku, ne pomenijo niti vloge za začetek postopka, zato do njih zavezanec ne more (npr. sodba VS RS X Ips 775/2006).

▮ **Druge odgovornosti:**

- opustitev nalog, ki jih je dolžna izvesti,
- opustitev sprejema ukrepov,
- opustitev podaje ovadbe, prijave, glede kršitev, ki jih je ugotovil, pa zanje ni pristojen.

Udeleženci v postopkih

46

● **zavezanec:**

- fizična ali pravna oseba, zoper katero teče inšpekcijski postopek,
- pasivna stranka postopka:
 - njeno soglasje za vodenje postopka se ne zahteva, postopek se vodi tudi, če zavezanec tega ne želi,
 - zavezanec tudi ne more zahtevati uvedbe postopka zoper sebe.

● **prijavitelj:**

- Zgolj zaradi vložitve prijave nima položaja stranke v postopku (inšpektor mora obravnavati podpisane in anonimne prijave, razen če iz okoliščin izhaja, da so lažne ali neresne; globa 500 EUR + nosi stroški postopka).
- inšpekcijski postopek se namreč vodi po uradni dolžnosti.

Udeleženci v postopkih

47

- Prijavitelj lahko vseeno pridobi položaj stranke v postopku, če izkaže pogoje, ki jih za to določa ZUP glede stranske udeležbe – pravna korist (neposredna, na zakon ali drug predpis oprta osebna korist).
Sodna praksa US RS:
 - Odločba št. Up-3/97 z dne 15. 7. 1999: položaj stranke ima lahko oseba, ki je prizadeta z inšpekcijskimi ukrepi (to bo praviloma prijavitelj). Nima pa položaja stranke prijavitelj, saj ne mora zahtevati uvedbe postopka. Prav tako pa s pritožbo in posledično tožbo zaradi molka organa ne more doseči izdaje odločbe.
 - Odločba št. Up-257/03 z dne 2. 10. 2003: položaj stranke ima tudi oseba, ki je s kršitvijo predpisov, ki so predmet inšpekcije, neposredno osebno prizadeta, če je njena pravica oprta na zakon ali drug predpis (šlo je za primer, ko je graditelj objekta preveč spodkopal teren, zaradi česar je zemljišče začelo drseti, kar je povzročilo premik sosednjih hiš, ki so to prijavili inšpekciji, ta pa jim ni priznala položaja stranke).

Tek inšpekcijskega postopka

48

● Faze (3):

○ uvedba / začetek postopka:

- le po uradni dolžnosti v skladu s 126. členom ZUP (ko inšpektor v ta namen opravi kakršnokoli procesno dejanje, npr. ogled, vabilo, zaslišanje stranke)
- iniciativa za začetek:
 - zapažanja inšpektorja,
 - pobude organov in drugih (prijave posameznikov: te je treba obravnavati in, če tako zahtevajo, obvestiti o sprejetih ukrepih – tudi če nimajo položaja stranskega udeleženca),
 - letni načrti, analize tveganja...
- Da ima oseba inšpekcijska pooblastila, se izkazuje s službeno izkaznico in značko (za državne in občinske inšpekcije).

Tek inšpekcijskega postopka

49

- **izvedba postopka (ugotovitveni in dokazni postopek):**
 - **Ugotovitveni postopek:**
 - lahko je poseben ali skrajšani (o tem ZIN nima določb, zato se uporablja ZUP). Skrajšani bo prišel v poštev predvsem v primeru nujnih ukrepov v javnem interesu, s katerimi ni mogoče odlašati, pa so dejstva ugotovljena vsaj s standardom verjetnosti;
 - **Dokazni postopek:**
 - ZIN nima posebnih določb, zato ZUP (vsa dokazna sredstva, ki so primerna in ustrezna).

Tek inšpekcijskega postopka

50

- Pravice in dolžnosti zavezanca:
 - Ni nujno, da se inšpekcijski postopek predhodno najavi, lahko se izvede nenapovedano. Posebej, če je treba „presenetiti“ zavezanca.
 - Prisotnost zavezanca ob opravljanju postopka nadzora:
 - Zavezanec oziroma njegovi zakoniti zastopniki ali pooblaščenici imajo pravico biti prisotni pri postopku nadzora. To ne velja:
 - če ovirajo učinkovito izvedbo postopka. Če jo, inšpektor o tem izda poseben sklep, zoper katerega je dopustna nesuspendivna pritožba.

Tek inšpekcijskega postopka

51

- Pravna oseba ali fizična oseba, ki opravlja dejavnost:
 - Njihova prisotnost oziroma prisotnost zastopnikov in pooblaščenec ni obvezna. Inšpektor lahko opravi vsa procesna dejanja in izvede vse dokaze tudi če jih ni.
 - Če ne gre za nujne ali neodložljive ukrepe, se jim ob nenavzočnosti vroči poziv, da lahko v roku (ne sme biti krajši kot 48 ur) ustno ali pisno odgovorijo na ugotovitve iz zapisnika, in zapisnik. Vročitev poziva in zapisnika je lahko opravljena tudi zaposlenemu ali pa se pusti v objektu. Ko mine postavljeni rok, lahko inšpektor izda odločbo, ne da bi dodatno zaslišal stranko.
- Fizična oseba, ki ne opravlja dejavnosti:
 - ni posebnosti v ZIN, velja ZUP.
 - če gre za nujne ukrepe v javnem interesu, s katerimi ni mogoče odlašati, se izda odločba v SUP, če so dejstva verjetno izkazana. Stranke v tem primeru ni treba zaslišati (enako velja za pravno osebo in fizično osebo, ki opravlja dejavnost).

Tek inšpekcijskega postopka

52

- Zahteva za predložitev v roku, ki ga določi inšpektor:
 - predložitev dokumentacije,
 - podaja pisnih pojasnil,
 - izjava v zvezi s predmetom nadzora.
- Če inšpektor v zapisniku (enako velja za odločbo) odredi odpravo nepravilnosti in pomanjkljivosti v roku, ki ga določi, mora zavezanec o odpravljenih pomanjkljivostih in nepravilnostih, nemudoma obvestiti inšpektorja.

Tek inšpekcijskega postopka

53

- ▣ Ni obvezno, da vsa dejanja v postopku opravi inšpektor:
 - posamezna dejanja, ki se nanašajo na ugotavljanje dejanskega stanja, lahko izvajajo tudi osebe, ki so zaposlene v inšpekcijski službi in ne zgolj inšpektorji, če so pooblašcene s strani glavnega inšpektorja. Te osebe ne morejo izvajati pooblastil in izdajati upravnih aktov, s katerimi se postopek konča. Lahko pa npr. pridobivajo izvedenska mnenja, pošiljajo dopise ipd.
 - strokovne zadeve se lahko poverijo tudi zunanjim izvajalcem (zavodom, posameznikom), če to ni v nasprotju z javnim interesom ali interesom udeležencev postopka; npr. meritve hrupa, kemikalij ipd.

Tek inšpekcijskega postopka

54

- **zaključek postopka (postopek odločanja):**
 - Odločba -> pritožba, ki ni suspenzivna, če zakon ne določa drugače:
 - če se ugotovijo nepravilnosti in se naložijo ukrepi (več kasneje v okviru ukrepov),
 - v obrazložitvi odločbe je treba navesti tudi, glede česa, kar je bilo pregledano, inšpektor ni ugotovil kršitev predpisov (zaradi stroškov in da ne bi bilo mogoče kadarkoli brez razloga ponovno uvajati postopka).
 - če se ugotovi, da ni nepravilnosti:
 - sklep o ustavitvi postopka,
 - zapisnik o nadzoru (brez posebnega sklepa),
 - pri vzorčenju: spremni dopis, kateremu je priložena analiza,
 - v obrazložitvi je treba napisati, kaj je bilo pregledano in razloge za ustavitev postopka (stroški + ponovna uvedba),
 - pritožba zoper ustavitev po 135. členu ZUP.

Stroški inšpekcijskega postopka

55

- Načelo uspeha v postopku:
 - Trpi zavezanec, če je kršil predpise. Vendar je poudarjena nujnost stroškov (le stroški, ki so bili nujni za ugotovitev dejstev, da je zavezanec kršil predpise),
 - Trpi organ, če se postopek ustavi. Organ trpi tudi stroške dejanj oziroma opravil v inšpekcijskem postopku, ki se nanašajo na tisti del nadzora, pri katerem niso bile ugotovljene nepravilnosti. Stroški se delijo sorazmerno.
 - Trpi prijavitelj. Če je bil inšpekcijski postopek izveden na podlagi lažne prijave.
- Stroški se odmerijo v odločbi, sklepu o ustavitvi ali posebnem sklepu o stroških.

Inšpekcijska pooblastila in ukrepi

56

- Ločiti je treba pooblastila in ukrepe!!!
 - **Pooblastila** se izvajajo v ugotovitvenem in dokaznem postopku in njihov namen je ugotovitev dejanskega stanja in zagotovitev dokazov, ki potrjujejo obstoj dejstev.
 - Z **ukrepi** pa inšpektorji ukrepajo, ko ugotovijo kršitev predpisov. Z njimi se torej zagotavlja spoštovanje predpisov.
- Pooblastila (19. – 22. člen ZIN):
 - **pregled** prostorov, objektov, postrojev, naprav, delovnih sredstev, napeljave, predmetov, blaga, snovi, poslovnih knjig, pogodb, listin in drugih dokumentov ter poslovanja in dokumentacije državnih organov, gospodarskih družb, zavodov, drugih organizacij in skupnosti ter zasebnikov,

Inšpekcijska pooblastila in ukrepi

57

- vstopiti na parcele in zemljišča fizičnih in pravnih oseb,
- pregledati poslovne knjige, pogodbe, listine in druge dokumente ter poslovanje in dokumentacijo, kadar se vodijo in hranijo na elektronskem mediju ter zahtevati izdelavo njihove pisne oblike, ki mora verodostojno potrjevati elektronsko obliko,
- zaslišati stranke in priče v upravnem postopku,
- pregledati listine, s katerimi lahko ugotovi istovetnost oseb,
- brezplačno pridobiti in uporabljati osebne in druge podatke iz uradnih evidenc in drugih zbirk podatkov, ki se nanašajo na zavezanca in ki so potrebni za izvedbo inšpekcijskega nadzora,
- brezplačno vzeti vzorce blaga in opraviti preiskave vzetih vzorcev,

Inšpekcijska pooblastila in ukrepi

58

- brezplačno vzeti vzorce materialov in opreme za potrebe preiskav,
- fotografirati ali posneti na drug nosilec vizualnih podatkov osebe, prostore, objekte, postroje, napeljave in druge predmete, ko opravljajo pregled,
- reproducirati listine, avdiovizualne zapise in druge dokumente,
- zaseči predmete, dokumente in vzorce v zavarovanje dokazov,
- opraviti druga dejanja, ki so v skladu z namenom inšpekcijskega nadzora.

Inšpekcijska pooblastila in ukrepi

59

- odvzem dokumentacije za največ 15 dni, če so izpolnjeni vsi naslednji pogoji:
 - inšpektor jo potrebuje za obravnavanje dejanskega stanja v obravnavani zadevi,
 - meni, da obstaja utemeljen sum kršitev zakonov ali drugih predpisov,
 - s tem ne ovira dejavnosti fizične ali pravne osebe.
- O odvzemu dokumentacije izda inšpektor potrdilo. Dokumentacije državnih organov, ki je določena kot tajna, inšpektor ne sme odvzeti.

Inšpekcijska pooblastila in ukrepi

60

- Glede vstopa v prostore, zemljišča, objekte, parcele, napravam ZIN loči položaje:
 - Ko so ti v **lasti ali uporabi zavezancev**:
 - **zemljišča in parcele** – brez predhodnega obvestila ali dovoljenja, ne glede na to, ali so v lasti ali uporabi fizičnih ali pravnih oseb;
 - **prostori, objekti, naprave, kjer se opravlja dejavnost** – brez predhodnega obvestila ali dovoljenja, celo ob asistenci policije, če zavezanec brez zakonitega razloga ne dopusti uporabe pooblastil. Stroške asistencije policije in morebitno škodo, ki pri vstopu nastane, nosi zavezanec sam.
 - **stanovanjski prostori** – soglasje zavezanca ali odločba sodišča.

Inšpekcijska pooblastila in ukrepi

61

- Ko so ti (prostori in zemljišča) v **lasti ali uporabi tretjih oseb (oseb, ki niso zavezanci)**:
 - predhodno obvestilo o tem, da se bo opravil ogled,
 - dopustiti mora ogled, če obstaja utemeljen sum, da
 - zavezanec v njih opravlja dejavnost ali
 - se v njih nahajajo stvari zavezanca, ki jih je treba pregledati.
 - Odkloni lahko:
 - če gre za stanovanjske prostore,
 - če bi sebe z ogledom spravila v hudo sramoto, občutno premoženjsko škodo ali kazenski pregon,
 - bi z dopustitvijo ogleda kršila dolžnost ali pravico varovati poslovno, poklicno, umetniško ali znanstveno tajnost,
 - ohranitev drugače tajnosti, kar je zvedela kot duhovnik, odvetnik, zdravnik ali v okviru drugačnega poklica, ki je zaupne narave.

Inšpekcijska pooblastila in ukrepi

- Če razlogi, zaradi katerih oseba ne dovoli ogleda, niso utemeljeni:
 - kaznovati jo je mogoče kot pričo, ki noče pričati po ZUP (do 500 EUR),
 - če kljub kazni ne pusti ogleda, se lahko opravi **ogled tudi proti njeni volji**.
- Inšpektor lahko do oprave ogleda **zapečati prostore**, ki bodo predmet ogleda:
 - če tretji neupravičeno **ne dovoli ali ga ni mogoče najti**,
 - obstaja **nevarnost uničenja ali odtujitve dokazov**, ki naj bi se nahajali v teh prostorih, preden bi bilo mogoče opraviti ogled,
 - pečatenje traja do oprave ogleda, dokler se oseba ne najde oziroma največ za 7 dni.
 - Pečatenje s posebnim sklepom, zoper katerega je v 15 dneh dopustno vložiti nesupenzivno pritožbo.

Inšpekcijska pooblastila in ukrepi

63

- Pogoji za vstop v stanovanje, če lastnik ali uporabnik ne soglašata:
 - Ustavno varovana pravica nedotakljivosti stanovanja.
 - Inšpektor potrebuje **odločbo sodišča** (sklep Višjega sodišča v MB, opr. št. I Kr 6/2009, z dne 24. 3. 2009: kazenski oddelek okrožnega sodišča – preiskovalni sodnik).
 - Pogoji za izdajo odločbe: obstoj razlogov za sum, da:
 - se v stanovanju opravlja nedovoljena dejavnost,
 - se v stanovanju opravlja dejavnost v nasprotju s predpisi,
 - se v stanovanju hranijo predmeti, živali ali druge stvari v nasprotju s predpisi, ali
 - bodo pri ogledu stanovanja oziroma posameznih stvari v stanovanju ugotovljene druge kršitve predpisov.

Inšpekcijska pooblastila in ukrepi

64

- Izvedba pregleda stanovanja:
 - navzočnost dveh polnoletnih oseb, ki sta priči.
 - Pregled stanovanjskega prostora je omejen na del stanovanjskega prostora, ki ga je treba pregledati za dosego namena inšpekcijskega nadzora.

Inšpekcijska pooblastila in ukrepi

65

- Tretje osebe (nezavezanci) so dolžne sodelovati pri opravljanju inšpekcije:
 - Inšpektorji jim izdajo zahtevo za predložitev **dokazov** in **podatkov**, omogočiti **zaslišanje prič** ipd.
 - rok za posredovanje je največ 3 dni, in sicer na podlagi zahteve in najkasneje v roku 3 dni.
 - Nespoštovanje te zahteve ima za posledico odgovornost za prekršek (globa: 1500 za pravno osebo, 500 EUR za odgovorno osebo in ostale).

Inšpekcijska pooblastila in ukrepi

66

- **Oblike inšpekcijskih ukrepov (4):**
 - preventivni ukrepi in opozorila,
 - redni ukrepi (splošni ali kurativni ukrepi),
 - posebni ukrepi (ukrepi, ki se nanašajo na prepoved opravljanja dejavnosti),
 - ukrepi za varovanje pravic tretjih oseb.
- **Pri odrejanju ukrepov je treba spoštovati načelo sorazmernosti in jih stopnjevati, če blažji ukrep zadošča za odpravo kršitev.**

Inšpekcijska pooblastila in ukrepi

67

● **PREVENTIVNI INŠPEKCIJSKI UKREPI IN USTNA OPOZORILA:**

○ Oblike preventivnih ukrepov:

- odgovori na pisna vprašanja posameznikov, podjetij in institucij s področja dela inšpekcije,
- obveščanje javnosti preko medijev o ugotovljenih nepravilnostih ter posledicah kršitev,
- druge oblike obveščanja javnosti (npr. o bodočih pregledih)

○ Ustno opozorilo:

- kadar pri pregledu zavezanca ugotovi kršitev predpisov in inšpektor presodi, da je opozorilo zadosten ukrep (sorazmernost),
- opozorilo se izreče ustno in določi se rok za odpravo nepravilnosti,

Inšpekcijska pooblastila in ukrepi

68

- inšpektor sestavi tudi zapisnik:
 - navede ugotovljene nepravilnosti,
 - zapiše izrečeno ustno opozorilo in rok za odpravo,
 - opozori zavezanca, da ga je dolžan nemudoma obvestiti o odpravljenih nepravilnostih in mu to dokazati, če je mogoče.
- Če se zavezanec ravna po ustnem opozorilu, se postopek ustavi. Inšpektor lahko to preveri tudi s ponovno kontrolno inšpekcijo.
- Če se zavezanec ne ravna po opozorilu, se inšpekcijski postopek nadaljuje s strožjimi ukrepi.

Inšpekcijska pooblastila in ukrepi

69

● **REDNI INŠPEKCIJSKI UKREPI:**

○ Uporabijo se:

- če inšpektor meni, da opozorilo ne zadostuje glede na okoliščine zadeve,
- če se obveznosti iz opozorila ne spoštujejo.

○ Vrste rednih ukrepov so (možno je uporabiti enega ali več njih).

- izdaja t.i. ureditvene odločbe (upravnopravni ukrep),
- izvedba hitrega prekrškovnega postopka – izdaja odločbe o prekršku (pod pogoji iz ZP-1 je ta lahko v obliki plačilnega naloga),
- naznanitev kaznivega dejanja (policiji) oziroma vložitev kazenske ovadbe (tožilstvu), za kaznivo dejanje, ki se preganja po uradni dolžnosti,

Inšpekcijska pooblastila in ukrepi

70

- predlagati pristojnemu organu ali sodišču odreditev drugih ukrepov (npr. odvzem premoženjske koristi, pridobljene s storitvijo prekrška ali kaznivega dejanja, sestava zapisnika o ugotovljenih kršitvah in njegovo posredovanje pristojni inšpekciji ipd.),
- odreditev drugih ukrepov, ki jih določa specialna zakonodaja.
- To ni le pravica inšpektorja, ampak tudi njegova dolžnost, katere kršitev ima lahko disciplinske (delovnopravne) posledice, kazenskopravne posledice (npr. nevestno delo v službi) in civilnopravne posledice (odškodninska odgovornost).
- Ureditvena odločba:
 - posebna oblika odločbe, ki jo ureja ZIN,
 - Njen namen je zagotovitev spoštovanja predpisov, ko se ugotovi, da se ti kršijo, da se zagotovi zakonito stanje.

Inšpekcijska pooblastila in ukrepi

71

▮ Posebnosti ureditvenih odločb:

- v izreku je obvezno treba določiti rok za odpravo nepravilnosti (po ZUP je rok fakultativna sestavina izreka odločbe), temu sledi tudi obrazložitev,
- obvezna sestavina izreka in posledično obrazložitve je klavzula o nesupenzivnosti pritožbe,
- ureditvene odločbe izda inšpektor samodejno, torej ni tako kot je običajno po ZUP, ko postopek vodi ena oseba, druga pa jo izda,
- ureditvenim odločbam, ki jih zavezanci ne spoštujejo, sledi začetek izvršbe po uradni dolžnosti, ki so ga inšpektorji dolžni sprožiti, v nasprotnem primeru ima to zanje lahko posledice, omenjene zgoraj.

Inšpekcijska pooblastila in ukrepi

72

- **POSEBNI INŠPEKCIJSKI UKREPI IN UKREPI, POVEZANI S PREPOVEDJO OPRAVLJANJA DEJAVNOSTI (3):**
 - Če zavezanec ne spoštuje prej izdane ureditvene odločbe (vsebine ali roka), lahko inšpektor, če je to potrebno, izda novo odločbo, ki velja do odprave pomanjkljivosti oziroma dokler je to potrebno, s katero:
 - **prepove opravljanje dejavnosti ali**
 - **zaseže predmete ali dokumentacijo**, ki jih uporablja zavezanec za kršenje predpisov ali so s kršitvami nastali.
 - Da bi se odvrnila neposredna nevarnost za življenje ali zdravje ljudi in živali ali za nastanek škode v naravnem življenju oziroma življenjskem okolju in premoženju, je mogoče izdati tako odločbo tudi, če pred tem ni bila izdana ureditvena odločba.

Inšpekcijska pooblastila in ukrepi

73

- Enako velja, ko je bila že v kakšnem od predhodnih postopkov izdana odločba in jo je zavezanec takrat spoštoval, kasneje pa je kršitev ponovil. Takrat ga ni treba ponovno opominjati.
- Če se zdi inšpektorju smotrno (za to obstajajo razlogi, ki kot nujen terjajo ta ukrep, ker se npr. obstaja verjetnost, da zavezanec ne bo spoštoval prepovedi), lahko inšpektor poleg prepovedi opravljanja dejavnosti, **odredi zapečatenje** (1. in 2. alineja zgoraj):
 - **prostorov**, kjer se opravlja poslovna dejavnost ali proizvodnja,
 - **delovnih sredstev, naprav in opreme**, s katero se opravlja dejavnost.

Inšpekcijska pooblastila in ukrepi

74

- **Prepoved distributerjem**, ki dobavljajo elektriko, vodo, plin, telekomunikacije, da v roku 3 dni prenehajo dobavljati. Pogoji:
 - zavezanec ne spoštuje odločbe o prepovedi opravljanja dejavnosti v primeru nespoštovanja predhodnega opozorila ali brez opozorila, če obstaja nevarnost,
 - je bil zavezanec opozorjen, da mu bo izrečen ta ukrep, če ne bo spoštoval prepovedi
 - distributerjem je izdana nova odločba o prepovedi dobave, ki mora biti vročena tudi zavezancu.

Inšpekcijska pooblastila in ukrepi

75

- **Prepoved poslovnim partnerjem zavezanca:**
 - velja za gospodarske družbe in samostojne podjetnike,
 - njihovo delo bi pomenilo nadaljevanje kršitev oziroma bilo v nasprotju z odrejenimi inšpekcijskimi ukrepi,
 - prepoved velja le, če so z ukrepi seznanjeni (vedo oziroma bi zanje morali vedeti), pri čemer mora inšpektor poskrbeti, da so s tem seznanjeni.

Inšpekcijska pooblastila in ukrepi

76

- **UKREPI ZA VARSTVO PRAVIC TRETJIH OSEB:**
 - **Obveščanje tretjih oseb neposredno:**
 - o kršitvah prepisov, ki posegajo v njihove pravice ali pravne koristi,
 - obvestilo se nanaša na ugotovitve, izrečene ukrepe in druge podatke, ki jih potrebujejo za uveljavljanje svojih pravic (npr. odškodnina),
 - Te osebe morajo podatki zahtevo za podatke. Podatkov ne dobijo avtomatično.

Inšpekcijska pooblastila in ukrepi

77

- **Obveščanje tretjih oseb z javnimi objavami:**
 - kadar inšpektor meni, da je to potrebno zaradi varstva pravic tretjih,
 - Obvešča se z objavo ali odreditvijo objave odločbe:
 - na vidnem mestu v prostorih zavezanca,
 - na vhodu v poslovne prostore,
 - v javnih glasilih,
 - drug primeren način.
 - Stroške objave krije zavezanec.
 - Objava se odredi s sklepom, zoper katerega je v 15 dneh dopustna nesuspendivna pritožba.

Odškodninska odgovornost države in inšpektorja

78

- Odgovornost države ali LS za **premoženjsko** škodo, ki je bila povzročena zavezancu ali drugi osebi povzročena s protipravnim dejanjem ali opustitvijo dejanja inšpektorja pri izvajanju nalog inšpekcijskega nadzora.
- Če je inšpektor povzročil škodo naklepno ali iz hude malomarnosti, ima država ali LS proti njemu regresni zahtevek.
- Zavezanec ali tretja oseba lahko zahtevata povračilo škode neposredno od inšpektorja le v primeru, ko je škoda nastala zaradi kaznivega dejanja inšpektorja.

POSTOPKI UVELJAVLJANJA PRAVIC IZ SOCIALNIH ZAVAROVANJ

79

1. **SPLOŠNO**
2. **POKOJNINSKO IN INVALIDSKO ZAVAROVANJE**
3. **ZDRAVSTVENO ZAVAROVANJE**
4. **OSNOVE SOCIALNEGA SPORA**

Splošno o obveznih socialnih zavarovanjih

80

- **Nekateri osnovni pojmi socialne varnosti:**

- **Socialni primer / riziko:**

- možnost poslabšanja ekonomskega položaja posameznika, družine, druge skupine oseb je stalna in (bolj ali manj) velika,
- do tega pride zaradi: bolezni, invalidnosti, smrti hranilca družine, rojstva otroka (edini, ki je (lahko) zaželen, družinska bremena (večje družine, duševna zaostalost otrok)...
- v splošnem civilnem zavarovanju so tveganja vedno bodoča in negotova, v smislu socialne varnosti pa je primer že obstoječ.

Splošno o obveznih socialnih zavarovanjih

81

○ Socialna varnost:

- najbolj splošen pojem
- obsega sisteme:
 - socialnega zavarovanja,
 - socialnega varstva,
 - sisteme za primer brezposelnosti,
 - družinske dajatve.
- za pridobitev dajatev iz naslova socialne varnosti morata biti izpolnjena dva pogoja:
 - nastop **socialnega primera** (bolezen, smrt, invalidnost...),
 - **pravno razmerje** med osebo, ki postavi zahtevek in nosilcem socialne varnosti.

Splošno o obveznih socialnih zavarovanjih

82

- Pravice / dajatve iz socialne varnosti so lahko:
 - v **denarju** (pokojnina, otroški dodatek...),
 - v **naravi** (brezplačno zdravstvo, financiranje bivanja v domovih za ostarele, sofinanciranje vrtcev, svetovanje pri iskanju zaposlitve...).

- **Socialno zavarovanje:**
 - sistem zavarovanj, ki je praviloma obvezen (prispevni sistemi, kjer se plačujejo obvezni prispevki),
 - vplačujejo:
 - zaposleni, samozaposleni... (aktivno prebivalstvo) – preko njih tudi družinski člani (otroci),
 - delodajalci.

Splošno o obveznih socialnih zavarovanjih

83

- izvajalci so običajno osebe javnega prava
- socialni riziki / primeri:
 - bolezen,
 - starost,
 - invalidnost,
 - smrt.
- oseba, ki izpolni pogoje, pridobi pravico, ki jo lahko tudi iztoži.

Splošno o obveznih socialnih zavarovanjih

84

○ Socialno varstvo:

- ▮ gre za bolj ali manj diskrecijsko odločanje, kjer se upošteva zmožnost financiranja pomoči in prizadetost osebe, ki se ji pomoč dodeli,
- ▮ ideja je v pomoči osebam, ki si prek zavarovanja niso pridobile varnosti,
- ▮ financiranje iz proračuna (države ali občine),
- ▮ določi se meja socialnega minimuma.
- ▮ Socialno varstvo:
 - splošno – vsi prebivalci, ki jih doleti socialni rizik,
 - določene skupine, ki potrebujejo posebno pomoč (starejši, telesno ali duševno prizadeti...).

Splošno o obveznih socialnih zavarovanjih

85

- V Sloveniji že URS določa nekatere obveznosti države, ki izhajajo iz naslova socialne varnosti:
 - Slovenija je socialna država (2. člen URS),
 - pravica državljanov do socialne varnosti (50. člen URS):
 - pogoje za pridobitev pravice do socialne varnosti določa zakonodaja, obsega pa tudi pravico do pokojnine,
 - dolžnost države urejati obvezno zdravstveno, pokojninsko, invalidsko in drugo socialno zavarovanje ter skrbeti za njihovo delovanje.
 - Posebno varstvo, zagotovljeno vojnim veteranom in žrtvam vojnega nasilja.

Splošno o obveznih socialnih zavarovanjih

86

- pravica do zdravstvenega varstva (51. člen URS):
 - zakon določa pravice do zdravstvenega varstva iz javnih sredstev.
- pravice invalidov (52. člen URS).
- V Sloveniji imamo štiri osnovne oblike obveznih socialnih zavarovanj:
 - obvezno pokojninsko zavarovanje (izvajalec: Javni zavod za PIZ),
 - obvezno zdravstveno zavarovanje (izvajalec: Javni zavod za ZZ)
 - obvezno zavarovanje za primer brezposelnosti (izvajalec: Javni zavod za zaposlovanje),
 - obvezno zavarovanje za starševsko varstvo (izvajalec: CSD).

Splošno o obveznih socialnih zavarovanjih

87

- Javna zavoda za PIZ in ZZ imata podeljeno javno pooblastilo za:
 - urejanje podrobnejših razmerij z lastnimi **splošnimi akti za izvrševanje javnih pooblastil** (materialnopravne in procesnopravne narave): gre za akte, ki z vidika URS formalno nimajo narave predpisov (so hierarhično pod njimi, gl. 160. člen URS – odločba UR RS, št. U-I-251/00). Pogoji, da gre za splošni akt:
 - **materialni kriterij**: akt vsebuje norme, s katerimi se urejajo pravice in dolžnosti pravnih subjektov na abstrakten in splošen način in s katerimi se povzročajo pravni učinki navzven (ti. eksterno delovanje) – zato za zavarovance, zavezance in druge, delujejo kot podzakonsko pravo,
 - **zakonsko pooblastilo za izdajo splošnih aktov** (121. člen URS),
 - **objava splošnih aktov na predpisan način** (običajno UL RS).
 - odločanje o P, O in PK posameznikov (izdaja konkretnih upravnih aktov).

Splošno o obveznih socialnih zavarovanjih

88

● Problem splošnih aktov:

- Urejajo se tudi procesne pravice, pogosto ni t.i. izvršilne klavzule, kar pomeni težavo, glede na 153. člen URS, posebej če odstopa od ureditve, ki izhaja iz zakona (npr. diskrecijsko odločanje, za katero v zakonu ni podlage, omogočeno pa je v splošnem aktu za izvrševanje javnih pooblastil).
- Večkrat je v splošne akte poseglo US RS.
- Primeri splošnih aktov zavodov:
 - Pravila obveznega zdravstvenega zavarovanja, ki jih je sprejela Skupščina ZZZS,
 - Pravilnik o obrazcih in listinah za uresničevanje obveznega zdravstvenega zavarovanja, ki ga je sprejel Upravni odbor ZZZS,
 - Pravilnik o organizaciji in načinu delovanja invalidskih komisij ter drugih izvedenskih organov, ki ga je sprejel Svet ZPIZ (prenehal veljati z uveljavitvijo ZPIZ-2, vendar se uporablja do sprejetja novega),
itd.

Splošno o obveznih socialnih zavarovanjih

89

- **Socialna zavarovanja kot upravna zadeva:**
 - upravna zadeva so le obvezna socialna zavarovanja (odločanja o P, O ali PK, pri kateri obstaja konflikt med zasebnim in javnim interesom), med tem ko so prostovoljna zavarovanja civilna zadeva,
 - uporaba posebnih predpisov in podrejeno ZUP (razen temeljnih načel, ki se uporabljajo komplementarno – zaradi zagotovite enakega varstva pravic iz 22. člena URS),
 - Problem opredelitve kot upravnih zadev tistega „odločanja“, ki ga izvajajo t.i. izvedenski organi (zdravniki in zdravniške komisije), kajti gre primarno za strokovno odločanje (odločbe se ne izdajajo).

Splošno o obveznih socialnih zavarovanjih

90

- Teorija razmejuje tri skupine zadev:
 - **Prva skupina:** posebni upravni postopki (npr. izbira osebnega zdravnika, povrnitev potnih stroškov, povezanih z zdravljenjem ipd.), kjer bi se ZUP uporabljal podrejeno. Razmisliti bi bilo treba, ali bi v področnem zakonu morda sprejeli še kakšno določbo, ki odstopa od splošnih pravil.
 - **Druga skupina:** odloča se pretežno po pravilih medicinske stroke, socialnega dela in povezanih strok. ZUP bi se v teh zadevah uporabljal le smiselno in ne podrejeno.
 - **Tretja skupina:** postopki, ki so po svoji naravi predupravni postopki, pri katerih se upravni akti ne izdajajo, čeprav gre dejansko za strokovno „odločanje o pravicah“.

Splošno o obveznih socialnih zavarovanjih

91

● Vloga področnih ministrstev:

- Odločanje na prvi stopnji: javni zavodi (ZPIZ, ZZZS, CSD, Zavod za zaposlovanje),
- Odločanje na drugi stopnji:
 - **zavodi sami:** ZPIZ in ZZZS; v teh primerih ministrstvo izvaja hierarhični nadzor po ZUP: z uporabo nadzorstvene pravice in ničnost.
 - **ministrstvo (za delo in socialne zadeve):** Zaposlovanje (pred ZUTD – po ZZZPB - so tudi o tem odločali organi znotraj zavoda) in CSD.
- Problem: ne samo odločanje, ampak tudi priprava predpisov in oblikovanje javne politike v praksi pogosto izvajajo zavodi sami (to bi morala početi pristojna ministrstva).

● Izvršba:

- Upravno (nedenarno) izvršbo po ZUP izvajajo osebe, ki so pristojne za odločanje na prvi stopnji, ne glede na to, kdo izda odločbo. Denarne zadeve: izvršbo opravljajo davčni organi.

Splošno o obveznih socialnih zavarovanjih

92

● Sodno varstvo:

- Ni upravnega spora, ampak je predvideno posebno sodno varstvo v okviru t.i. socialnega spora po ZDSS-1.
- V okviru Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih – ZSDP (103. člen) pa o vračilu neupravičeno prejetih sredstev, ki jih oseba sama v določenem roku po izdaji upravne odločbe ne vrne, zahteva CSD od ministrstva, da preko državnega pravobranilstva doseže vračilo neupravičeno prejetih sredstev (nenavadna določba z vidika sistematike). Ta postopek je potem pravdni postopek – postopek neupravičene pridobitve (obogatitve) – tožba (npr. sodba Višjega delovnega in socialnega sodišča, opr. št. Psp 310/2012): *„Ker je bilo z dokončno odločbo tožnika odločeno, da toženec do otroškega dodatka ni upravičen, je toženec dodatek prejel neupravičeno in ga je dolžan vrniti tožniku.“*

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

93

- S 1. 1. 2013 se je začel uporabljati pretežni del ZPIZ-2, ki je nadomestil prej veljavni ZPIZ-1.
- Postopek uveljavljanja pravic in sodno varstvo ureja ZPIZ-2 v 11. členu in 8. delu (169. – 184. člen), subsidiarno se uporablja ZUP, vendar pa so določena procesna vprašanja urejena tudi v drugih določbah ZPIZ-2, pa tudi v drugih splošnih aktih, npr.:
 - Zakon o matični evidenci zavarovancev in uživalcev pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja – ZMEPIZ,
 - Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju – ZZVZZ,
 - Zakon o varnosti in zdravju pri delu – ZVZD-1,
 - splošnih aktih ZPIZ, izdanih za izvrševanje javnih pooblastil.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

94

- Zavarovalni primeri iz obveznega zavarovanja po ZPIZ-2 so:
 - starost,
 - invalidnost,
 - smrt.
- Obvezno dodatno (poklicno) in prostovoljno (individualno ali kolektivno) dodatno zavarovanje pa zavarujeta za primer:
 - starosti
 - smrti.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

95

- **Materialne pravice iz naslova obveznega zavarovanja, ki jih določa ZPIZ-2 so:**
 - **Pravica do pokojnine:** starostna, predčasna, invalidska, vdovska in delna vdovska, družinska, delna.
 - **Pravice na podlagi preostale delovne zmožnosti:** pravica do poklicne rehabilitacije, pravica do premestitve, pravica do dela s krajšim delovnim časom od polnega, pravica do nadomestila za čas poklicne rehabilitacije, pravica do začasnega nadomestila, pravica do nadomestila za invalidnost in pravica do delnega nadomestila.
 - **Dodatne pravice:** pravica do letnega dodatka in pravica do dodatka za pomoč in postrežbo.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

96

- **Subsidiarna uporaba ZUP** (11. člen ZPIZ-2): pravice iz obveznega zavarovanja se uveljavljajo pri Zavodu po ZUP, če ZPIZ-2 ne določa drugače.
- V postopkih uveljavljanja pravic iz obveznih zavarovanj veljajo vsa TN ZUP, od katerih pa mestoma ZPIZ-2 odstopa, npr.
 - odstop od načela zaslišanje stranke pri odločanju v SUP (na podlagi podatkov iz matične evidence, ki jo vodi Zavod, upošteva 144. člen ZUP – pokojninska doba, plača, druga dejstva – gl. 140. člen ZPIZ-2),

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

97

- **odstop od načela proste presoje dokazov** (Zavod je v določenih postopkih dolžan imenovati izvedence, ker gre za strokovna vprašanja. Pri tem je Zavod vezan na to, da imenuje izvedence, ki delujejo znotraj Zavoda. Zavod je vezan na mnenja, ki jih podajo izvedenski organi – invalidske komisije).
- **poseben način uresničevanja načela pravice do pritožbe** (O pritožbi odločajo organi „znotraj“ Zavoda in ne pristojno ministrstvo. Pritožbe praviloma niso suspenzivne).

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

98

- **Splošna TN pokojninskega in invalidskega sistema:**
 - **Načelo enotnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja:** obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje je vzpostavljeno pri vseh poklicih in vseh dejavnostih, ne glede na to, ali gre za javni ali zasebni sektor, če je oseba delavec ali samozaposleni.
 - **Načelo obveznosti zavarovanja:** sistem je oblikovan tako, da bi preprečeval ne vključitev oziroma izstop iz sistema, če je oseba delovno aktivna. Omogoča pa tudi prostovoljen vstop v sistem, plačevanje prispevkov brez delovne aktivnosti.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

99

- **Načelo odgovornosti države in delodajalcev za delovanje sistema in osebne odgovornosti zavarovancev:** vsak od deležnikov nosi svoj del odgovornosti. Država uresničuje svojo ustavno obveznost (50. člen URS), ki jo uresničuje preko javnega zavoda, ki ima javno pooblastilo za izvajanje javne službe.
- **Načelo izvora pravic iz dela in vezanosti na prispevke:** pravice temeljijo na pravicah iz dela in plačanih prispevkih. Prispevki se praviloma akontirajo ob izplačilu plač - ZPIZ-2 določa obveznost, da omogoči zavarovancu elektronski pogled v podatke in delavcem v delovnem razmerju enkrat letno poroča o obračunanih in plačanih prispevkih zanje.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

100

- **Načelo vzajemnosti in medgeneracijske solidarnosti:** Sistem ni naložbeni, ampak aktivna generacija zagotavlja sredstva za pasivno generacijo. Obstaja problem zmanjševanja aktivne generacije in zmožnosti financiranja sistema v prihodnosti, če se bo trend nadaljeval. Vzajemnost se kaže v limitiranju najvišje in najnižje pokojninske osnove (najvišja je 4-kratnik najnižje) – redistribucija premoženja.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

101

● **Pristojnost za odločanje:**

- gre za pravico in hkrati obveznost odločiti o zadevi,
- stvarna pristojnost (upravno področje dela) in krajevna pristojnost (teritorialno območje),
- prijava v zavarovanje, odjava iz zavarovanja:
 - za ZPIZ prijavno-odjavno službo opravlja ZZZS (t.i. M obrazec), ta dva zavoda imata sklenjeno pogodbo o povračilu stroškov za ta opravila, v tem primeru izda ZZZS pozitivno odločbo z izdajo kartice zdravstvenega zavarovanja ali pa negativno odločbo (zavrnitev prijave) - gl. 7. in 8. člen Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja,
 - v primeru, da se oseba ne prijavi ali odjavi ali pa ZPIZ ugotovi, da je ta prijava oz. odjava napačna, po ZMEPIZ uvede postopek ugotavljanja statusa zavarovanca oziroma nezavarovanca.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

102

- Odločanje je dvostopenjsko:
 - na prvi stopnji odloča: **območna enota zavoda,**
 - na drugi stopnji odloča: **drugostopenjski organ zavoda.**
- Organizacijo določa ZPIZ-2, ki napotuje na Statut ZPIZ:
 - območnih enot je 9 (54. člen Statuta), posamezne območne enote imajo tudi izpostave (55. člen Statuta).
- Krajevna pristojnost – prva stopnja:
 - vlogo je mogoče vložiti pri katerikoli enoti Zavoda (člen 178/5 ZPIZ-2), zakon ne določa več, da jo ta enota odstopi pristojni enoti,
 - ZPIZ-2 (v primerjavi z ZPIZ-1) ne določa več krajevnosti pristojnosti, saj odloča katerakoli stvarno pristojna enota, kjer je vložena vloga (drugače kot ZUP).

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

103

- Drugostopenjski organ (po ZPIZ-1 imenovan „enota na sedežu zavoda“), odloča za območje cele države o:
 - **pritožbah** (smiselnost odločanja „znotraj hiše“ – na ministrstvo, ki bi moralo biti enotno za vse pravice iz socialnih zavarovanj, ne pa delitev na eno, pristojno za delo, in drugo, pristojno za zdravje, ali enostavno izključitev pritožbe in zagotovitev zgolj sodnega varstva. Sedaj ministrstvo lahko uporabi v konkretni zadevi le nadzorstveno pravico ali ničnost),
 - **revizijah odločb** (posebno pravno sredstvo).
- Izvedenska mnenja invalidskih komisij:
 - Prva stopnja: **invalidska komisija I. stopnje** (mnenje).
 - Druga stopnja: **invalidska komisija II. stopnje** – ta odloča o revizijah zoper nekatera pozitivna mnenja invalidskih komisij I. stopnje (mnenje) in dajejo mnenja tudi v pritožbenih postopkih zoper prvostopenjske odločbe.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

104

○ Osebna pristojnost:

- Velja ZUP: odloča predstojnik območne enote oziroma drugostopenjskega organa zavoda, ki sme pooblastilo za vodenje postopka in odločanje prenesti na druge osebe, pod pogoji, ki jih določa ZUP (zaposlen, izobrazba, izpit).
- Izjema: Začasne odločbe oziroma nalogi (akontacije pokojnine ali nadomestila iz invalidskega zavarovanja), izdaja posebej za to pooblaščen delavec zavoda (180. člen ZPIZ-2).

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

105

● **Stranke (zavarovanci):**

- Pravice iz obveznega zavarovanja lahko uveljavlja pri Zavodu oseba, ki je bila zavarovana pri Zavodu, tudi če gre za uveljavljanje pravic po mednarodnih pogodbah,
- Pravice za primer invalidnosti in smrti zaradi poškodbe pri delu se uveljavljajo pri Zavodu, če je bil zavarovanec v času poškodbe zavarovan pri Zavodu,
- Pravice za primer invalidnosti ali smrti zaradi poklicne bolezni se uveljavljajo pri Zavodu, če je bil zavarovanec zavarovan pri Zavodu v času obolenja oziroma če v tem času ni bil zavarovan, vendar je bil nazadnje zavarovan pri Zavodu.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

106

- Zavarovanci (in s tem stranke postopka) so **fizične osebe** (ožje kot po ZUP):
 - delavci v delovnem razmerju:
 - imajo pogodbo o zaposlitvi in opravljajo delo v Sloveniji ali so napoteni v tujino in ne plačujejo prispevkov v tujini,
 - so izvoljeni ali imenovani nosilci javne ali druge funkcije v organih zakonodajne, sodne ali izvršilne oblasti v državi ali LS, če prejemajo plačo za opravljanje funkcije (npr. poslanci, sodniki, ministri, župani, direktor občinske uprave),
 - Zaposleni pri mednarodnih organizacijah, diplomatih ipd. v Sloveniji,
 - samozaposlene osebe (s.p., odvetnik, notar, samostojni kulturnik, novinar, športnik),
 - družbeniki, če niso zavarovani po drugi podlagi,
 - kmetje,
 - itd.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

107

- Pravice iz obveznega zavarovanja po ZPIZ-2 so osebne pravice in jih zato ni mogoče prenesti ali jih podedovati (to ne velja za zapadle zneske) => zato je te pravice načeloma upravičen zahtevati le zavarovanec (neposredno ali po pooblaščenju). Če pa nima procesne sposobnosti pa tudi po zakonitem zastopniku. Izjeme:
 - **vdovske in družinske pokojnine:** po naravi stvari jih ne morejo zahtevati zavarovanci sami, ampak ZPIZ-2 določa, da jo lahko zahtevajo vdovec in družinski člani (otroci),
 - **pravice iz invalidskega zavarovanja:**
 - **osebni zdravnik** (tisti, ki si ga izbere zavarovanec),
 - **imenovani zdravnik** (81. člen ZZZVZZ – zdravnik, ki jih imenuje ZZZS),
 - **izvajalec medicine dela** (tega po ZPIZ-1 ni bilo), ob soglasju z osebnim zdravnikom.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

108

- Če je postopek začel na predlog enega od teh zdravnikov, pa **umaknejo predlog**, se postopek ne sme ustaviti, če se zavarovanec ne strinja z ustavitvijo in zahteva, da se postopek nadaljuje.
- Prav tako velja, da če je bil postopek začel na predlog osebnega zdravnika ali imenovanega zdravnika, zavarovanec ali njegov zakoniti zastopnik ne moreta umakniti predloga.
- Šlo bo za primere, ko eden od naštetih zdravnikov v postopku uveljavljanja pravic iz obveznega zdravstvenega zavarovanja ugotovi, da je ali bo začasna nezmožnost za delo prerasla v trajno nezmožnost za delo, zato to terja določitev statusa invalida.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

109

▣ **Položaj delodajalca:**

- v postopkih ugotavljanja invalidnosti ima dolžnosti in pravico sodelovati predstavnik delodajalca,
- delodajalec lahko zahteva dopolnitev izvedenskega mnenja invalidske komisije o ustreznosti ponujenega delovnega mesta ali poklicne rehabilitacije.
- pri postopkih odločanja o pravicah na podlagi invalidnosti, ima pravico do pritožbe tudi delodajalec (člen 170/2 ZPIZ-2). Temu je treba vročiti popolno odločbo, da lahko to pravico uveljavlja. Enako velja za postopek sodnega varstva.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

110

● Uvedba postopka:

- gre za postopke o uveljavljanju pravic, zato so to postopki na zahtevo stranke, torej zavarovanca, izjemoma drugih (zdravnikov, vdovcev, družinskih članov),
- postopek se uvede z zahtevo, ki je **pisna** ali podana **ustno na zapisnik** pri katerikoli enoti Zavoda (obrazci vlog so objavljeni, dopustno pa je vložiti tudi brez obrazca, če vsebuje vse elemente),
- postopek je uveden:
 - **Praviloma:** ko Zavod prejme zahtevo zavarovanca, vdove ali vdovca
 - **Izjemoma:** če pa gre za uveljavljanje pravic iz invalidskega zavarovanja, pa je postopek uveden, ko Zavod prejme zahtevo s popolno delovno dokumentacijo zavarovanca ter medicinsko dokumentacijo o njegovem zdravstvenem stanju in njegovi delovni zmožnosti (katera to je, določi zavod v splošnem aktu – čl. 181/7).

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

111

- **Ugotovitveni in dokazni postopek:**
 - TN, ki sicer pokrivajo ta dva postopka:
 - načelo proste presoje dokazov,
 - načelo materialne resnice.
 - v postopkih uveljavljanja pravic po ZPIZ-2 se praviloma odloča na podlagi podatkov iz matične evidence o uživalcih pravic in zavarovancih (člen 140/1 in 177 ZPIZ-2) ter zato ni treba zaslišati stranke (SUP). Če pa zahtevek ni skladen z matično evidenco ali je ta nepopolna, je mogoče izvesti PUP (tudi izvedba obravnave).
 - PUP se bo izvedel tudi, ko bo šlo za odločanje o pravicah iz naslova invalidskega zavarovanja (po naravi stvari ne gre za odločanje po podatkih iz evidenc).

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

112

- problem: omejitev pridobivanja podatkov brez soglasja stranke, ki se nanašajo na zdravstvene podatke (člen 139/5 ZUP).
- Dokazna sredstva v postopkih:
 - uporabljajo se vsa dokazna sredstva,
 - pri odločanju o pravicah iz invalidskega zavarovanja imajo **izvedenci poseben položaj** (181. člen ZPIZ-2), ti dajejo mnenja, ki so obvezna za organ, o:
 - o invalidnosti, potrebi po stalni pomoči in postrežbi ter o nezmožnosti za delo ali nezmožnosti za delo vdove ali vdovca oziroma drugih zavarovančevih družinskih članov,
 - gre za izvedenske organe zavoda (torej notranje izvedenske organe) - invalidske komisije I. in II. stopnje, ki delujejo:
 - kot zdravniki izvedenci posamezniki,
 - v senatu najmanj dveh izvedencev.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

113

- Invalidska komisija mora biti sestavljena najmanj iz dveh članov, kadar odloča o invalidnosti.
- Izvedenski organi pri izdelavi mnenja sodelujejo z:
 - zavarovančevim osebnim zdravnikom,
 - imenovanim zdravnikom,
 - službo medicine dela,
 - specialistično službo oziroma z zavodi za usposabljanje invalidnih oseb in
 - z delodajalci in njihovimi izvajalci medicine dela.
- Zavarovanec (tako kot delodajalec) lahko zahteva dopolnitev izvedenskega mnenja invalidske komisije o ustreznosti ponujenega delovnega mesta in poklicne rehabilitacije.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

114

● Odločba:

- Glede odločanja o pravicah velja ZUP -> odločiti je treba z odločbo.
- Rok za izdajo odločbe:
 - Velja ZUP (1 oz. 2 meseca),
 - Če pa je potrebno za odločitev pridobiti izvedensko mnenje, morda biti odločba izdana v roku **4 mesecev** od uvedbe postopka.
 - Kadar se izda odločba o pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja z uporabo mednarodnih pogodb, je rok za odločitev **6 mesecev** od uvedbe postopka.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

115

- ZPIZ-2 predvideva izdajo začasne (akontativne) odločbe, ki se izda na podlagi zbranih podatkov. Gre za odločbo v obliki naloga. Za njegovo izdajo je pristojen pooblaščen delavec zavoda. Akontacije s usklajujejo kot pokojnine. Nalog se pošlje tudi zavarovancu. Ko se izda glavna odločba, se naredi poračun izplačanih akontacij. Nalog se izda (pogoji), če se ugotovi, da:
 - ima zavarovanec pravico do pokojnine ali nadomestila iz invalidskega zavarovanja,
 - še ni mogoče določiti višine ali ni mogoče dokončati postopka zaradi kakšnega predhodnega vprašanja.
- Glede ostale vsebine izreka odločbe velja ZUP:
 - odločitev o stroških,
 - suspenzivnost,
 - osebna vročitev.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

116

- Supenzivnost odločb:
 - Temeljno pravilo: pritožba ne zadrži izvršitve odločbe, s katero je odločeno o pravicah iz obveznega zavarovanja.
 - Dokončnost je pogoj za izvršitev: pravice na podlagi invalidnosti II. ali III. kategorije,
 - Pravnomočnost je pogoj za izvršitev: pravica do invalidske pokojnine.
- Izvršbo odločbo opravlja Zavod, razen če mora izvršitev opraviti delodajalec ali zavod za zaposlovanje.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

117

- **Stroški postopka – drugače kot po ZUP:**
 - Stroške nosi Zavod, čeprav se postopki začnejo na zahtevo stranke (potni stroški, izvedenci, tudi pred sodišči).
 - Zavarovanec ima pravico do povračila potnih stroškov v zvezi z uveljavljanjem ali uživanjem pravic, kadar ga zavod:
 - napoti ali pokliče v drug kraj zaradi opravljanja zdravstvenih preiskav in podaje mnenja izvedencev;
 - napoti v drug kraj zaradi poklicne rehabilitacije.
 - Pravico do povračila potnih stroškov ima tudi oseba, ki je določena za spremljanje zavarovanca iz prejšnjega odstavka.
 - Povračilo potnih stroškov se določi v znesku stroškov prevoza in stroškov prehrane ter namestitve v času potovanja in bivanja v drugem kraju (Zavod podrobneje opredeli v splošnem aktu).

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

118

● Pravna sredstva zoper odločbo:

○ Subsidiarna uporaba ZUP:

▮ pritožba:

- zavarovanec in delodajalec pri pravicah na podlagi invalidnosti (posebnost ZPIZ-2),
- rok za odločanje (2 meseca – kot po ZUP),
- posebnost ZPIZ-2: pritožba praviloma ni suspenzivna.

▮ **IPS** (vseh 5), posebnost ZPIZ-2 določa pri obnovi postopka, in sicer da obnova učinkuje od prvega dne naslednjega meseca:

- po dani zahtevi, če je šlo za obnovo na zahtevo stranke ali
- po izdaji odločbe, če je bila obnova začeta po uradni dolžnosti.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

- ZPIZ-2 (tega ZPIZ-2 ni določal) pa uvaja tudi novo (dodatno) IPS - **razveljavitev ali sprememba dokončne odločbe** (IPS je bilo uzakonjeno zaradi pobude računskega sodišča – veliko napak pri odločanju – iz evidenc):
 - razlog: očitno napačno ugotovljeno dejansko stanje, ki je imelo za posledico zmotno uporabo materialnega prava,
 - odločbo lahko razveljavi območna enota zavoda, ki je odločbo izdala,
 - rok: 10 let od vročitve dokončne odločbe zavarovancu ali uživalcu pravic,
 - Odločba učinkuje enako kot obnova:
 - na zahtevo stranke: od prvega dne naslednjega meseca po vložitvi zahteve,
 - po uradni dolžnosti: od prvega dne naslednjega meseca po izdaji odločbe.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

120

● **Obvezna revizija pozitivnih odločb:**

- V revizijo se predložijo odločbe, s katerimi je zavarovancu priznana pravica (pozitivne odločbe),
- o reviziji odločba II.-stopenjski organ,
- opravi se po uradni dolžnosti,
- revizija ni suspenzivna (pokojnina se izplačuje),
- v revizijo se ne predložijo več vse odločbe (kot po ZPIZ-1), ampak se odločbe v revizijo predložijo po naključnem izboru,
- če je vložena zoper odločbo tudi pritožba, se odloči o pritožbi in reviziji z isto odločbo,
- če revizija ni opravljena v 3 mesecih, pri pravicah na podlagi mednarodnih pogodb pa v 4 mesecih od dneva, ko poteče rok za pritožbo, se šteje, da je odločba z revizijo potrjena (molk organa – pozitivna odločitev).

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

121

- Odločitve drugostopenjskega organa pri odločanju o revizijah: potrditev, sprememba, odprava ali razveljavitev odločbe prve stopnje.
- Odločba o pravici iz obveznega zavarovanja, izdana v revizijskem postopku, učinkuje s prvim dnevom naslednjega meseca po izdaji.
- V primeru razveljavitve ali odprave prvostopenjske odločbe z revizijo, mora območna enota izdati novo odločbo:
 - V 30 dneh od prejema odločbe o reviziji,
 - V 60 dneh od prejema odločbe o reviziji, če gre za pravice po mednarodnih pogodbah.
- Nova odločba se predloži v revizijo. Z njo se preizkusi, ali je nova odločba upoštevala razloge za odpravo ali razveljavitev.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

122

- **Revizija izvedenskih mnenj invalidske komisije I. stopnje:**
 - gre za revizijo izvedenskih mnenj in ne za revizijo upravnih odločb (konkretnih upravnih aktov),
 - Namen: zagotavljanje enotnosti prakse izvedencev.
 - V revizijo se predložijo (po ZPIZ-1 so se vsa pozitivna mnenja invalidske komisije prve stopnje):
 - vsa mnenja: invalidske komisije prve stopnje o ugotovljeni invalidnosti I. kategorije,
 - po načelu naključne izbire:
 - pri obstoju potrebe po stalni pomoči in postrežbi,
 - nekaterih drugih osebnih okoliščinah iz 138. člena ZPIZ-2.
 - O reviziji odloča invalidska komisija 2-stopnje, ki lahko potrdi, spremeni ali vrne zadevo v ponovno obravnavo.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

123

● **Sodno varstvo:**

- v 30 dneh od vročitve drugostopenjske odločbe,
- zavarovanec ali delodajalec, če je z odločbo Zavoda odločeno o pravici zavarovanca iz naslova invalidnosti.
- odloča sodišče v socialnem sporu.
- v postopkih revizije:
 - dopustno je, če je z odločbo 2-stopenjski organ spremenil 1-stopenjsko odločbo,
 - zoper odpravo ali razveljavitev sodno varstvo ni dopustno (ni dokončne odločitve).

Zdravstveno zavarovanje

124

- S procesnega vidika so glavni viri:
 - Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju – ZZVZZ (poglavje: V. Uveljavljanje pravic iz zdravstvenega zavarovanja 78. – 85. člen),
 - Pravila obveznega zdravstvenega zavarovanja – POZZ (Akt za izvrševanje javnih pooblastil),
 - Podrejena uporaba ZUP,
 - Itd. – še nekateri drugi zakoni (npr. ZDR-1) akti za izvrševanje javnih pooblastil.

Zdravstveno zavarovanje

125

- Zdravstveno varstvo obsega pravice iz zdravstvenega zavarovanja za naslednje zavarovalne primere:
 - bolezen,
 - poškodbo,
 - porod,
 - smrt.
- Izvajanje obveznega zdravstvenega zavarovanja je javna služba, ki jo je RS (50. člen URS) zaupala Zavodu za zdravstveno zavarovanje Slovenije – ZZZS, ki je javni zavod in nosilec javnih pooblastil.

Zdravstveno zavarovanje

126

- Prostovoljna zavarovanja (npr. Vzajemna, Adriatic, Triglav) se urejajo po pravilih zasebnega prava – pravice, ki iz njih izvirajo, se ne uveljavljajo v (posebnem) upravnem postopku.
- Pravice iz obveznega zavarovanja v obsegu, ki ga določa **ZZVZZ**:
 - plačilo zdravstvenih storitev,
 - nadomestilo plače med začasno zadržanostjo od dela,
 - pogrebnina in posmrtnina,
 - povračilo potnih stroškov v zvezi z uveljavljanjem zdravstvenih storitev.

Zdravstveno zavarovanje

127

- **Plačilo zdravstvenih storitev (23. – 27. člen ZZVZZ):**
 - zdravstvene storitve ZZZS plačuje v celoti ali pa jih zgolj sofinancira v določenem odstotku (preostalo plača sama zavarovana oseba – npr. preko dodatnega zavarovanja)
 - Storitve obsegajo zdravstvene storitve in tudi plačila za zdravila (odvisno od liste), živila (dieta), zdravstvene pripomočke (npr. vozički, proteze, očala) itd.
 - Pravice imajo zavarovane osebe (zavarovanci in družinski člani).

Zdravstveno zavarovanje

128

- **Nadomestila med začasno zadržanostjo z dela (28. – 35. člen ZZZVZZ):**
 - Upravičenci so zavarovanci,
 - Osnova za nadomestilo je povprečna mesečna plača in nadomestila oziroma povprečna osnova za plačilo prispevkov v koledarskem letu pred letom, v katerem je nastala začasna zadržanost od dela,
 - Stopnja nadomestila je odvisna od vzroka zadržanosti (npr. poklicna bolezen ali poškodba pri delu – 100%, navadna bolezen – 80%, nega otrok – 70% - prvih 90 dni, potem 10 odstotnih točk več),
 - Mnenje osebnega zdravnika ali zdravniške komisije
 - Čas (lahko od prvega dne – npr. nega otroka, lahko šele od 31. dne – drugi primeri),

Zdravstveno zavarovanje

129

- če zavarovanec v času začasne zadržanosti opravlja pridobitno delo, ni več upravičen do nadomestila.

- **Pogrebna in posmrtnina (36. – 38. člen ZZVZZ):**
 - Materialni pravici,
 - Enkratna denarna prejemka,
 - Upravičenci morajo vložiti posebno zahtevo
 - Pogrebna: upravičenec je oseba, ki je plačala pogreb, ne glede na odnos z zavarovano osebo. Tudi če zavarovanec umre v 30 dneh po prenehanju zavarovanja. Višino določi ZZZS, upošteva nujne stroške.
 - Posmrtnina: upravičenci so ožji družinski člani zavarovanca, ki jih je zavarovanec preživljal (100-150% zjamčene plače).

Zdravstveno zavarovanje

130

- **Povračilo potnih stroškov (39. – 44. člen ZZVZZ):**
 - prevozni stroški, stroški prehrane (več kot 12 ur) in nastanitve
 - ob uveljavljanju nekaterih zdravstvenih storitev, ki jih financira ZZZS, če:
 - morajo potovati k zdravniku ali v zdravstveni zavod v drug kraj, ker v kraju zaposlitve ali stalnega prebivališča ni zdravnika ali ustreznega zdravstvenega zavoda,
 - jih osebni zdravnik, zdravstveni zavod ali zdravniška komisija napoti ali pokliče v kraj zunaj stalnega prebivališča ali kraja zaposlitve.
 - tudi stroški za spremljevalca,
 - višino povračil stroškov določi ZZZS,
 - vložiti je treba poseben zahtevek pri območni enoti.

Zdravstveno zavarovanje

131

- Subsidiarna uporaba ZUP, kadar se odloča o pravicah iz obveznega zdravstvenega zavarovanja (85. člen ZZVZZ)
- Gre sicer za posebni upravni postopek, ki pa ima določene specifikacije, predvsem na ravni, ko odloča izbrani osebni zdravnik, manj posebnosti je v postopkih, kjer na prvi stopnji odloča območna enota.

Zdravstveno zavarovanje

132

● **Stranke v postopkih:**

○ **zavarovane osebe:**

- **zavarovanci** (osebe v delovnem razmerju v RS, družbeniki osebnih družb, osebe, ki opravljajo dejavnost, brezposelni, ki prejemajo nadomestilo, kmetje, športniki, upokojenci, ki prejemajo pokojnino itd.)
- **družinski člani zavarovancev** (od uvrstitve med ožje in širše družinske člane je odvisen obseg pravic):
 - ožji družinski člani (zakonec in otroci – največ do 26. leta)
 - širši družinski člani (pastorki, vnuki bratje, sestre, starši itd. – če jih preživlja zavarovanec, lahko tudi skupno gospodinjstvo)

○ **drugi** – po naravi stvari, ker zavarovana oseba ni več živa:

- oseba, ki je poskrbela za pogreb (pogrebna),
- družinski člani zavarovane osebe (posmrtnina).

Zdravstveno zavarovanje

133

- Status zavarovane osebe se ugotavlja s kartico obveznega zdravstvenega zavarovanja – to je potrdilo o podatku iz javne evidence v smislu 179. člena ZUP – javna listina, saj ZZZS na podlagi 79.b člena ZZVZZ evidenco zavarovanih oseb:
 - to izrecno izhaja tudi iz člena 78/3 ZZVZZ,
 - podatki na kartici (elektronski in pisni) se štejejo za resnične,
 - možno je dokazovati nasprotno,
 - lastnost zavarovane osebe je dopustno dokazovati tudi z osebno izkaznico, če omogoča dostop do podatkov v sistemu,
 - brez kartice ni mogoče uveljavljati vseh pravic iz obveznega zdravstvenega zavarovanja, ampak samo storitve nujne medicinske pomoči in nujnega zdravljenja (20. člen POZZ), v tem primeru je treba dokazati identiteto osebe, na podlagi tega pa tudi lastnost zavarovane osebe.

Zdravstveno zavarovanje

134

- Neplačilo prispevkov in uresničevanje pravic iz obveznega zdravstvenega zavarovanja:
 - zadržanje pravic zavarovancem in njihovim družinskim članom,
 - velja za vse, razen za:
 - tiste, ki sami nimajo vpliva na plačilo svojih prispevkov (npr. zaposleni, brezposelni),
 - otroke, pastorke, vnuke, brate, sestre..., ki jih preživlja zavarovanec (čeprav gre za osebe, ki lahko vplivajo na plačilo svojih prispevkov) – velja pa za zakonce teh oseb,
 - Vsi so upravičeni do nujnega zdravljenja (obseg določi ZZZS, npr. takojšnje zdravljenje po nudenju nujne medicinske pomoči, če je to potrebno, oskrbo ran, preprečitev nenadnih in usodnih poslabšanj kroničnih bolezni oziroma zdravstvenega stanja, ki bi lahko povzročilo trajne okvare posameznih organov ali njihovih funkcij, zdravljenje zvinov in zlomov ter poškodb, ki zahtevajo specialistično obravnavo, zdravljenje zastrupitev, storitve za preprečevanje širjenja infekcij, ipd.)

Zdravstveno zavarovanje

135

● Pristojni organi:

- dva sistema pristojnih organov - odvisno od tega, o kateri vrsti pravic se odloča:
 - pretežno **materialne pravice**,
 - pretežno pravice, ki so pretežno povezane z **ugotavljanjem zdravstvenega stanja zavarovane osebe**.
- ta delitev pravic ni pomembna samo za določitev pristojnosti organov, ampak uporabe pravil ZUP; v postopkih, ki se nanaša na ugotavljanje zdravstvenega stanja, je ZUP manj primeren, ker gre za pretežno „izvedensko“ (strokovno) delo.
- Ministrstvo za zdravje opravlja nadzorno funkcijo v obeh vrstah postopkov, odloča pa tudi v postopkih:
 - ničnost,
 - nadzorstvena pravica.

Zdravstveno zavarovanje

136

● **Odločanje o materialnih pravicah:**

○ O teh zadevah pretežno odločajo enote ZZZS:

- prva stopnja: **Območne enote ZZZS** (10 območnih enot in preko 40 izpostav - 45. člen Statuta ZZZS),
- druga stopnja: **Direkcija ZZZS** s sedežem v Ljubljani.

○ Območne enote in direkcija odločajo o (84. člen ZZZVZZ):

- pravici do nadomestila,
- pogrebnini in posmrtnini,
- povračilu potnih stroškov,
- pridobitvi, spremembi ali izgubi lastnosti zavarovane osebe,
- pravici proste izbire zdravnika in
- drugih pravicah iz ZZZS ter drugih zahtevah iz obveznega zdravstvenega zavarovanja po POZZ.

Zdravstveno zavarovanje

137

- Pri postopkih o materialnih pravicah gre za postopke, kjer se skoraj v celoti uporablja ZUP:
 - običajno gre za postopke na zahtevo stranke,
 - večinoma gre za SUP po 144. členu ZUP (odločanje na podlagi podatkov iz uradnih evidenc – določene vodi sam ZZZS - ali podatkov, ki jih je stranka navedla v svoji vlogi, pri čemer se vlogi ugodi)
 - zoper odločbo, izdano s strani območne enote je dopustna pritožba na direkcijsko pritožbo, ki je suspenzivne narave,
 - prav tako ostala pravna sredstva (IPS),
 - zoper dokončne odločbe je dopustno sodno varstvo v socialnem sporu.

Zdravstveno zavarovanje

138

● **Odločanje izvedenskih organov:**

- odločajo izvedenski organi – gre za nekakšen hibrid med „organom“ in „izvedencem“
- odločitve so pretežno strokovne – medicinske in manj pravne narave, vendar ne gre zgolj za podajo izvedenskega mnenja, na podlagi katerega se kasneje odloči z odločbo, ampak gre za odločanje.
- Izvedenski organi so trije:
 - **izbrani osebni zdravnik** – gre za predupravno odločanje (ne izdaja upravnih odločb),
 - **imenovani zdravnik** – odloča v upravnem postopku na prvi stopnji,
 - **zdravstvena komisija** – odloča o pritožbah zoper odločitve imenovanega zdravnika.

Zdravstveno zavarovanje

139

● **IZBRANI OSEBNI ZDRAVNIK:**

- Zdravnik, ki ga **prostovoljno izbere** sama zavarovana oseba izmed:
 - zdravnikov, ki delujejo v okviru javnih zavodov,
 - samostojnih zasebnih zdravnikov s koncesijo,
 - zdravnikov, ki delujejo v okviru zasebnih zavodov s koncesijo.
- po ZZVZZ ima vsaka oseba pravico do proste izbire zdravnika in zdravstvenega zavoda (problem zasedenosti zdravnikov in POZZ – odklonitev pacientov, čeprav ZZVZZ določa, da se s POZZ določa le način izvrševanja pravic, ne pa omejitve pravic) – pravica obsega tudi pravico do tega, da si oseba ne izbere nobenega zdravnika,
- mladoletna oseba mora imeti zdravnika in nima opcije neizbire (praviloma specialisti pediatri) – do 15. leta za otroke to izbiro izvedejo njegovi starši, varuhi ali skrbniki (162. člen POZZ).

Zdravstveno zavarovanje

140

- Pravica do izbire zdravnika obsega:
 - pravico do izbire splošnega osebnega zdravnika,
 - osebnega zobozdravnika,
 - osebnega ginekologa in specialista ginekologije s porodništvom (velja le za ženske).
- Izbira se opravi s podpisom listine o izbiri (167. člen POZZ) in njeno izročitvijo osebnemu zdravniku. Praviloma zamenjava ni mogoča pred potekom enega leta od izbire (pred tem: nesoglasja, preselitev, odsotnost zdravnika, nezaupanje). Pri predčasni zamenjavi je treba navesti razlog, pri redni pa se samo izpolni nova izjava. Treba je preposlati karton. Izjava o izbiri je s procesnega vidika pooblastilo stranke za zastopanje v upravnih postopkih, npr.:
 - vložitev zahtevka imenovanemu zdravniku, da odloča o začasni zadržanosti z dela, kadar je to v njegovi pristojnosti,
 - predlaga uvedbo postopka za pravice iz invalidskega zavarovanja.

Zdravstveno zavarovanje

141

- Praviloma se izbere zdravnik v kraju stalnega ali začasnega prebivališča, sicer zavarovana oseba nima pravice do povračila potnih stroškov.
- O sporu, ki nastane glede pravice do proste izbire zdravnika je spor o materialnih pravicah -> odločata območna enota in direkcija.
- Zavarovana oseba ima **t. i. pravico do dostopa** – pravico da obišče zdravnika – v okviru delovnega časa in ob upoštevanju vrstnega reda. Ta pravica ni omejena. Pravica do ostalih storitev pa je odvisna od njegove strokovne ocene (172. člen POZZ).
- Izbrani osebni zdravnik sicer v okviru svojih strokovnih ocen odloča o tem, katere storitve ali blago se bo plačalo iz obveznega zdravstvenega zavarovanja, vendar ne izdaja odločb, ampak vpisuje odločitve v zdravstveni karton, kar se šteje za odločanje v obliki uradnih zaznamkov (UZ) v spis.

Zdravstveno zavarovanje

142

- Zdravstveni karton je namreč neka vrste upravni spis. Pravico do vpogleda vanj ima zavarovana oseba in vsak, ki izkaže pravno korist.
- Zdravnik niti smiselno ne deluje po ZUP!!!! Gre za strokovne ocene. Za svoje „odločanje“ ne potrebuje izpita iz ZUP.
- Zadeve o katerih odloča izbrani osebni zdravnik:
 - odloča o odsotnosti zaradi nezmožnosti za delo do 30 dni (le izbrani splošni zdravnik, ne pa zobozdravnik ali ginekolog),
 - izdaja napotnice zavarovanim osebam na zdravniško komisijo, k specialistu in v bolnišnico (lahko prenese na specialiste),
 - izdaja recepte za zdravila na račun ZZZS (lahko prenese na specialista),

Zdravstveno zavarovanje

143

- izdaja zdravniška potrdila o upravičeni odsotnosti z naroka, glavne obravnave ali drugega procesnega dejanja pred sodiščem, če je bolezen ali poškodba zavarovane osebe nenadna ali nepredvidljiva in ji onemogoča prihod na sodišče ali sodelovanje pri procesnem dejanju,
- odloča o negi, spremstvu ali izolaciji zavarovane osebe.

Zdravstveno zavarovanje

144

● IMENOVANI ZDRAVNIK:

- odločajo v postopkih za uveljavitev pravic iz zdravstvenega zavarovanja v obliki upravnih odločb, imenuje jih UO ZZZS.
- Krajevna pristojnost se določi glede na sedež izbranega osebnega zdravnika (261/1 POZZ).
- Morajo imeti:
 - medicinsko izobrazbo (zdravniki z licenco za zdravljenje),
 - izpit iz ZUP.
- so zaposleni na ZZZS in delujejo preko območnih enot ZZZS,
- Pristojnost (stvarna):
 - odloča o začasni nezmožnosti za delo iz bolezenskih razlogov za delo nad 30 dni in v vseh drugih primerih, ko je izplačevalec nadomestila plače obvezno zdravstveno zavarovanje,

Zdravstveno zavarovanje

- odloča o zahtevi zavarovanca ali delodajalca za presojo ocene izbranega osebnega zdravnika o začasni nezmožnosti za delo do 30 dni (to zahtevo lahko podata v roku 3 dni od dneva, ko sta bila z oceno seznanjena),
- odloča o napotitvi na zdraviliško zdravljenje,
- odloča o upravičenosti zahteve po medicinskemu pripomočku pred iztekom trajnostne dobe in o pravici do zahtevnejših medicinskih pripomočkov,
- odloča o upravičenosti zdravljenja v tujini,
- poda na zahtevo zavarovane osebe pisno mnenje o upravičenosti izdaje zdravniškega potrdila o odsotnosti z glavne obravnave, če gre za nenadno in nepredvidljivo bolezen ali poškodbo, ki ji ponovno onemogoča prihod na sodišče ali sodelovanje pri procesnem dejanju, v osmih dneh od prejema zahteve,
- poda na zahtevo sodišča pisno mnenje o upravičenosti izdaje zdravniškega potrdila, ki ga izda izbrani osebni zdravnik, in sicer v osmih dneh od prejema zahteve sodišča.

Zdravstveno zavarovanje

146

- Imenovani zdravnik odloča o pravicah na podlagi predloga oziroma zahteve izbranega osebnega zdravnika (če ne gre za primere, ki so obravnavani zgoraj, ko zahteve dajo delodajalec, zavarovanec, sodišče),
- odloča z upravno odločbo, ki jo mora izdati najkasneje v roku 8 dni od prejema predloga oziroma zahteve,
- odločba se osebno vroča zavarovani osebi (čeprav je predlog dal njen izbrani osebni zdravnik kot „pooblaščenec“),
- pritožba zoper odločbo ni suspenzivna,
- pravico do pritožbe imata:
 - zavarovana oseba,
 - delodajalec.
- pritožbeni rok je 5 dni od vročitve odločbe.

Zdravstveno zavarovanje

147

- **ZDRAVSTVENA KOMISIJA:**
 - odloča o pritožbah zoper odločitve imenovanega zdravnika,
 - člane imenuje UO ZZZS,
 - so tričlanske - sestavljene so iz dveh zdravnikov in pravnika.
 - rok za izdajo odločbe o pritožbi je 8 dni od prejema pritožbe.
- podrobneje so postopku urejeni s POZZ (členi 256-264)

POSEBNOSTI NEKATERIH DRUGIH PUP

148

1. RAZLASTITVENI POSTOPEK
2. PRIJAVA PREBIVALIŠČA

RAZLASTITVE

149

Ustavne določbe

150

- Ustava RS:
 - 67. člen (lastnina):
 - Zakon določa način pridobivanja in uživanja lastnine tako, da je zagotovljena njena gospodarska, socialna in ekološka funkcija.
 - Zakon določa način in pogoje dedovanja.
 - 69. člen (razlastitev):
 - Lastninska pravica na nepremičnini se lahko v javno korist **odvzame** ali **omeji** proti nadomestilu v naravi ali proti odškodnini pod pogoji, ki jih določa zakon.
- Razglasitve – o njih se odloča v upravnem postopku, vendar gre za odločanje o civilnih pravicah.

Zakonska podlaga

151

● Podlaga:

- Zakon o urejanju prostora – ZUreP-1
 - ZUP
 - Zakon o nepravdnem postopku – ZNP (glede določitve višine odškodnine) – sodni postopek
- } glede odvzema ali omejitve LP

● Druga podlaga:

- Zakon o cestah – ZCes-1,
- Zakon o vodah – ZV-1,
- Zakon o žičniških napravah za prevoz oseb – ZŽNPO,
- Zakon o rudarstvu – ZRud-1,
- Zakon o železniškem prometu – ZZelP,
- Energetski zakon – EZ
- Zakon o elektronskih komunikacijah – ZEKom-1
- itd.

Splošna ureditev po ZUreP-1

152

- Področje je urejeno v razdelku: „Razlastitev in omejitve lastninske pravice“ (členi 92. – 114.):
 - splošna določba,
 - razlastitev:
 - razlastitveni postopek,
 - odškodnina in nadomestna nepremičnina,
 - druge stvarne pravice.
 - omejitev lastninske pravice,
 - vrnitev nepremičnine, ukinitvev služnosti v javno korist in ukinitvev pravice uporabe.

Splošna določba

153

- ZUreP-1 nekoliko drugače opredeli pojem razlastitve, kot to izhaja iz URS:
 - Razlastitev: odvzem lastninske pravice na nepremičnini (t.i. popolna razlastitev).
 - Omejitev lastninske pravice (nepopolna ali delna razlastitev) s:
 - pravico uporabe nepremičnine za določen čas ali
 - začasno ali trajno služnostjo.

Splošna določba

154

● Pogoji:

- nadomestilo v naravi ali odškodnina
- razlastitev mora biti v javno korist, pri čemer mora biti:
 - za dosego javne koristi nujno potrebna (nujnost razlastitve) in
 - javna korist razlastitvenega namena mora biti sorazmerna s posegom v zasebno lastnino (sorazmernost razlastitve).
- negativni pogoj: razlastitev ter omejitev ali obremenitev lastninske pravice iz prvega odstavka tega člena ni dopustna, če država oziroma občina razpolaga z drugo ustrežno nepremičnino za dosego istega namena.

Razlastitev

155

- **Namen razlastitve = javna korist ima dve plati:**
 - **abstraktno** (predvidi jo zakonodajalec v zakonu, ustava namreč določa, da se pogoji, med njimi tudi javna korist opredeli v zakonu – podlaga za uvedbo / začetek razlastitvenega postopka – o tem se izda posebna odločba),
 - **konkretno** (ugotovi se v razlastitvenem postopku).
- **Abstrakten namen razlastitve po ZUreP-1:**
 - za gradnjo ali prevzem objektov oziroma zemljišč **gospodarske javne infrastrukture** (prometna infrastruktura – letališča, ceste, železnice, energetika, komunala, premogovniki...)
 - za gradnjo ali prevzem objektov oziroma zemljišč za potrebe **obrambe države, državnih rezerv, varnosti državljanov in njihovega premoženja ter varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami;**

Razlastitev

156

- za gradnjo ali prevzem objektov oziroma zemljišč za potrebe izvajanja **javnih služb** na področju zdravstva, vzgoje, šolstva, kulture, znanosti in raziskovanja ter socialnega varstva;
- za gradnjo **socialnih in neprofitnih stanovanj**,
- nepremičnine se lahko razlastijo za namene, ki jih določajo **drugi zakoni** (prej navedeni, npr. ZCes-1, ZV-1...). V tem primeru se za postopek razlastitve in omejitve lastninske pravice ter za odškodnino uporabljajo določbe tega zakona, če zakon ne določa drugače (to velja že sicer, tudi če ZUreP-1 tega ne bi izrecno določal – *lex specialis*).

Razlastitev

157

- Pri gradnji gospodarske javne infrastrukture, obrambi, državnih rezervah... (prvi dve alineji), se šteje, da je javna korist izkazana, če so predvidene v državnem oziroma občinskem lokacijskem načrtu.
- Pri gradnji na področju izvajanja javnih služb ter stanovanj (drugi dve alineji) se šteje, da je javna korist izkazana:
 - če so predvidene v državnem oziroma občinskem lokacijskem načrtu in (kumulativno)
 - vlada oziroma občinski svet s sklepom ugotovi, da je gradnja oziroma rekonstrukcija predvidena v javno korist.

Razlastitev

158

- Kadar so ti pogoji podani, so na abstraktni ravni izpolnjeni pogoji za uvedbo razlastitvenega postopka.
- Stranki razlastitvenega postopka:
 - **razlastitveni upravičenec:** država ali občina, odvisno od tega, kdo zasleduje javni namen in kateri prostorski akt je podlaga za razlastitev,
 - **razlastitveni zavezanec:** fizična ali pravna oseba javnega ali zasebnega prava, ki ima v lasti nepremičnino, ki je predmet razlastitve:
 - Razlastitveni zavezanec ne more biti država, lahko pa je občina ali druga oseba javnega prava (npr. agencija). Če se nepremičnina uporablja za javni namen, se v tem primeru se ugotavlja, katera javna korist je močnejša.

Razlastitev

159

- Položaj stranke (stranski udeleženec) ima oseba, ki je sklenila pravni posel, na podlagi katerega se lahko kot lastnik vpiše v zemljiško knjigo. To mora izkazati z listino, sposobno za vpis. Organ prizadetega na to opozori. Drugače kot ZUP:
 - ▮ Dovolj je, da predloži listino – ni treba, da bi pojasnjeval in dokazoval: neposredno, na zakon ali drug predpis oprto osebno korist.
 - ▮ To lahko stori le do konca postopka na prvi stopnji, ne more pa vložiti pritožbe ali vstopiti kasneje. Po začetku postopka razlastitve je namreč promet z nepremičninami prepovedan, če se razlastitveni upravičenec s tem ne strinja. Tak posel je ničen (člen 100/3 ZUreP-1).
- V primeru spora, kdo je razlastitveni zavezanec, imajo vse med sabo sprte osebe pravico nastopati kot stranke (npr. dediči).

Razlastitev

160

● Razlastitveni postopek:

- Postopek je dvofazni, pri čemer se druga faza začne samo, če je prva faza uspešna:
 - postopek odločanja o zahtevi za razlastitev (o pogojih za uvedbo postopka),
 - postopek razlastitve.
- Gre za postopek na zahtevo stranke (razlastitvenega upravičenca) in ne za postopke po uradni dolžnosti.
- Materialni prekluzivni rok: zahtevo za razlastitev mora upravičenec vložiti najkasneje v roku štirih (4) let od uveljavitve (državnega ali občinskega) prostorskega akta, ki je podlaga za razlastitev

Razlastitev

161

- **Razlastitveni postopek:**

- Stvarna pristojnost za odločanje, če zakon ne določa drugače:
 - Prva stopnja: upravne enote,
 - Druga stopnja: ministrstvo, pristojno za prostor.
- Krajevna pristojnost (ZUP):
 - Po legi nepremičnine.

Razlastitev

162

○ (Obvezna) ponudba:

- procesna predpostavka za vložitev zahteve za razlastitev -razlastitveni upravičenec sme vložiti predlog za razlastitev le, če je pred tem dal ponudbo za odkup lastniku nepremičnine in jo je ta v 30 dneh od prejema zavrnil ali nanjo ni odgovoril (neuspešna ponudba).
- Če ponudbe ni mogoče vročiti, ker prebivališče lastnika ni znano in ta nima zastopnika, se ponudba vroči **skrbniku za posebni primer**, ki se ga postavi po predpisih (ZZZDR 211. – 215. člen):
 - CSD (obvezno), ker ga organ, ki vodi postopek (še) ne more postaviti, kajti postopka še ni,
 - skrb za premoženje lastnika, ki je nedosegljiv, ali njegove pravice oziroma koristi.

Razlastitev

163

- **Zahteva razlastitvenega upravičenca:**
 - **Obvezne sestavine zahteve (priloge):**
 - seznam nepremičnin, predlaganih za razlastitev z njihovimi podatki iz zemljiškega katastra oziroma katastra stavb in zemljiške knjige;
 - izvleček iz ustreznega prostorskega akta, ki je podlaga razlastitvi;
 - razlastitveni elaborat z utemeljitvijo javne koristi in obrazložitvijo njene pravne podlage; Če je za izvedbo razlastitve potrebna parcelacija nepremičnine, mora razlastitveni elaborat vsebovati tudi načrt parcelacije oziroma natančen opis predvidene parcelacije.
 - roke izvajanja del, zaradi katerih je predlagana razlastitev;
 - (obvezno) ponudbo.
 - Glede na obvezne sestavine: ravnanje z nepopolno vlogo po ZUP, če jih ne vsebuje.

Razlastitev

164

○ Prevzem ostalih nepremičnin:

- Posebna zahteva, ki jo vloži razlastitveni zavezanec,
- Pogoji:
 - predmet razlastitvenega postopka je del njegovih nepremičnin,
 - lastništvo preostalega dela nepremičnin, ki je v njegovi lasti, bi zanj izgubilo gospodarski pomen,
 - zahteva, da razlastitveni upravičenec prevzame celotno nepremičnino,
 - Zahtevo je treba vložiti tekom razlastitvenega postopka,
 - o obeh zahtevah se odloči hkrati (z eno odločbo),
 - odloča isti organ, kot odloča o razlastitvi.

Razlastitev

165

○ Omejitve pravnega prometa:

▫ Postopek odločanja o začetku postopka:

- Po vloženi zahtevi organ najprej odloča o tem, ali so izpolnjeni pogoji za uvedbo postopka (javna korist, izražena v ustreznem aktu + poseben sklep vlade ali občinskega sklepa, če je potreben, pravočasnost, predhodna ponudba).
- Če ugotovi, da so, izda o tem pozitivno odločbo, sicer pa negativno odločbo. (Neobičajna rešitev, saj se o začetku postopka praviloma odloča s sklepom, ne z odločbo.)
- Zoper odločbo je dopustna pritožba. O njej odloča ministrstvo, pristojno za prostor. Možnost nadaljnje sodne poti zoper ta akt.

Razlastitev

166

- Če je odločba pozitivna, se začetek postopka zaznamuje v zemljiški knjigi na podlagi te odločbe. Organ jo po uradni dolžnosti pošlje pristojnemu zemljiškooknjižnemu sodišču.
- Od začetka razlastitvenega postopka pa do njegovega konca, ni dopusten pravni promet z nepremičnino ali njeno bistveno spreminjanje, razen razlastitvenemu upravičencu ali tretji osebi na podlagi soglasja, ki ga da razlastitveni upravičenec. Drugačni pravni posli so nični.

Razlastitev

167

○ Pripravljalna dela:

- določba se uporabi, ko je treba že pred dejansko razlastitvijo (predvidena razlastitev) opraviti nekatera dela na nepremičnini, npr.:
 - postopek ureditve mej,
 - parcelacija,
 - merjenja.
 - raziskave terena
 - ipd.
- gre za poseben postopek:
 - razlastitveni upravičenec mora vložiti posebno zahtevo (predlog),
 - o njem odločba **upravna enota**, zoper odločitev tega organa pa je dopustna pritožba na **ministrstvo, pristojno za prostor** in tudi nadaljnja sodna pot.

Razlastitev

168

- ▣ Pripravljalna dela je mogoče začeti izvajati šele, ko so izpolnjeni naslednji pogoji:
 - Izvajalec del mora imeti pooblastilo razlastitvenega upravičenca, ki ga pridobi na podlagi sklenjenih pogodb za izvedbo pripravljalnih del in
 - odločba o dovolitvi izvedbe pripravljalnih del mora biti pravnomočna (precej stroga omejitev).

- ▣ Vsaj 7 dni preden začne izvajalec opravljati pripravljalna dela, mora o tem obvestiti tudi lastnika nepremičnine in tudi uporabnika (npr. najemnika, zakupnika) nepremičnine (ta oseba ima v postopku odločanja o pripravljalnih delnih vedno položaj stranskega udeleženca).

Razlastitev

169

▣ Restitucija oziroma odškodnina:

- Če je bila izdana odločba o izvedbi pripravljalnih del in so se dela že izvedla, na koncu pa je bila zahteva za razlastitev pravnomočno zavrnjena:
 - Geodetska uprava na zahtevo razlastitvenega zavezanca odpravi odločbo o parcelaciji,
 - Predlagatelj mora odpraviti vse posledice pripravljalnih del ali plačati odškodnino, ki jo, če se stranki o tem ne moreta izvensodno dogovoriti, določi sodišče v nepravdnem postopku.

Razlastitev

170

○ Odločba o razlastitvi:

- izda se po izvedenem (vedno posebnem) ugotovitvenem in dokaznem postopku,
- Če se zahtevi v celoti ali vsaj delno ugodi, mora odločba vsebovati (izrek in obrazložitev):
 - natančno navedbo nepremičnin, ki so predmet razlastitve (ID znaki, ki so potrebni za vpis v zemljiško knjigo)
 - rok, v katerem je dolžan razlastitveni zavezanec začeti z gradnjo objektov, zaradi katerih je bila razlastitev zahtevana (prekoračitev tega roka lahko povzroči vračilo nepremičnine),
 - če se stranki postopka o tem dogovorita, lahko odločba vsebuje tudi rok oziroma datum prevzema razlaščene nepremičnine (vključitev poravnave v odločbo). Sicer pa šele po plačilu odškodnine oziroma zagotovitvi nadomestne nepremičnine.
- Zoper odločbo je dopustna pritožba, o kateri odloča ministrstvo, pristojno za prostor. Razlastitvene zadeve so prednostne (ni določen drugačen rok od tistega po ZUP – 2 meseca).

Razlastitev

171

- **Pridobitev lastninske pravice in prevzem posesti:**
 - Razlastitveni upravičenec pridobi lastninsko pravico na razlaščenih nepremičninah:
 - s pravnomočno odločbo o razlastitvi ali (verjetno napaka in bi morali pisati „in“)
 - na podlagi pravnomočne odločbe o odškodnini oziroma sporazuma o odškodnini, sklenjenega v obliki notarsko overjene listine.
 - Razlastitveni upravičenec lahko prevzame posest na razlaščeni nepremičnini šele:
 - ko plača odškodnino ali
 - zagotovi razlaščencu posest na nadomestni nepremičnini ali
 - po datumu, določenem v odločbi o razlastitvi, če sta se tako dogovorili stranki sami.

Razlastitev

172

○ Nujni postopek:

- kadar je treba nepremičnino hitro razlastiti (predlog o tem, da se izvede nujni postopek, mora biti naveden v sami zahtevi za razlastitev „po nujnem postopku“ – potreba pa utemeljiti in obrazložiti tega predloga),
- nujnost postopka je treba dodatno obrazložiti in utemeljiti,
- o zadevah se odloča prednostno (te zadeve se začne obravnavati prej, ne pa po vrstnem redu prejema),
- pritožba ni suspenzivna (lastninska pravica in pravica do prevzema posesti nastaneta pred dokončnostjo),
- Odškodnina oziroma nadomestilo:
 - če se dogovorita, je to vključeno v odločbo,
 - če dogovor ni mogoč:
 - Nepravdno sodišče: kadar je sporna višina odškodnine,
 - Pravdno sodišče: kadar je sporna pravica do odškodnine.

Razlastitev

173

● **Odškodnina in nadomestna nepremičnina:**

- Lastnik nepremičnine (razlastitveni zavezanec) je upravičen do:
 - ustrezne odškodnine ali
 - enakovredne nadomestne nepremičnine (lahko tudi kombinacija obojega – v osnovi zavezanec ne more zahtevati nepremičnine v naravi).
- **Odškodnina obsega:**
 - vrednost nepremičnine glede na njeno dejansko rabo in
 - stranske stroške, povezane z razlastitvijo, kot so:
 - selitveni stroški,
 - izgubljeni dobiček za čas selitve,
 - zmanjšano vrednost preostale nepremičnine
 - ipd.

Razlastitev

174

- ▣ Vrednost ocenjujejo ustrezni strokovnjaki, ki morajo:
 - upoštevati strokovne standarde,
 - namembnost zemljišča pred uveljavitvijo prostorskega akata, ki je podlaga za razlastitev,
 - dejansko stanje nepremičnine na dan uvedbe razlastitvenega postopka,
 - glede površine nepremičnine se upoštevajo podatki zemljiškega katastra oziroma katastra stavb.
- ▣ Odškodnino in stroške, nastale v zvezi z razlastitvenim postopkom, plača razlastitveni zavezanec.
- ▣ Če razlaščenec noče sprejeti odškodnine, se znesek lahko položi pri sodišču kot sodni depozit. S tem je izpolnjena obveznost.

Razlastitev

175

- Obvezno nadomestilo v naravi:
 - Če se odvzame lastninska pravica na stavbi ali delu stavbe, ki ga razlaščenec uporablja kot stanovanje (lahko se zavezanec strinja, da dobi nadomestilo v denarju),
 - Če nepremičnine predstavljajo osnovna sredstva za opravljanje poklicne ali kmetijske dejavnosti razlaščenca.
 - Stranski stroški, ki nastanejo v zvezi z razlastitvijo se plačajo v denarju.

- Sporazum o odškodnini oziroma nadomestilu:

Razlastitev

176

- **Sporazum o odškodnini oziroma nadomestilu:**
 - Poziv upravnega organa obema strankama postopka (upravičencu in zavezancu) v 15 dneh od pravnomočnosti odločbe (če gre za redni postopek), da skleneta sporazum o odškodnini ali nadomestilu.
 - Sporazum vsebuje:
 - oblika odškodnine,
 - višina odškodnine,
 - izpolnitveni rok (za plačilo odškodnine, izročitev nadomestne nepremičnine, prevzem razlaščene nepremičnine),
 - podatke o tem, komu se izpolni (npr. TRR).

Razlastitev

177

- Oblika sporazuma:
 - zapisnik, sestavljen na upravni enoti:
 - Podobno kot poravnava po ZUP, vendar se poravnava vključi v odločbo – izda se odločba o odškodnini,
 - Odločba se lahko izpodbija le iz razlogov, iz katerih se lahko po ZUP izpodbija poravnava, vendar izpodbijanje ni suspenzivno (tožba pri sodišču splošne pristojnosti – npr. zmota, zvijača, nezmožnost razpolaganja ipd.)
 - sporazum v obliki notarsko overjene listine, ki ima moč izvršilnega naslova.
- Lahko, da se strankama ne uspe dogovoriti:
 - Če v dveh mesecih od poziva, ne skleneta sporazuma o odškodnini ali nadomestilu, lahko katerakoli od strank vloži predlog za odmero odškodnine oziroma nadomestila v nepravdnem postopku na pristojnem sodišču.

Razlastitev

178

○ Druge (stvarne in obligacijske) pravice:

- razlastitev lahko poseže tudi v pravice oseb, ki niso lastniki nepremičnine, ampak imajo določena upravičenja (pravice), povezane z rabo razlaščne nepremičnine,
- te osebe imajo v razlastitvenem postopku položaj stranskega udeleženca, če razlastitveni upravičenec z vlogo izrecno zahteva njihovo ukinitvev,
- gre npr. za naslednje pravice: najemniki, imetniki pravice služnosti nepremičnine, imetniki stvarnih služnosti, upravičenci do stvarnega bremena, zastavni (hipotekarni) upniki, imetniki zemljiških dolgov, imetniki stavbne pravice.
- o teh ugasnitvi teh pravic odloča upravni organ z odločbo (izrekom + ustrezna obrazložitev),
- zahtevo za prenehanje teh pravic mora razlastitveni upravičenec ustrezno utemeljiti, in sicer nujnost ugasnitve in sorazmernost v odnosu do javne koristi,

Razlastitev

179

- Imetniki stvarnih pravic imajo enako kot razlastitveni zavezanci:
 - pravico do odškodnine oziroma nadomestila za odvzete stvarne in obligacijske pravice,
 - primarno imajo pravico nadomestila v obliki enakovredne pravice (tj. zagotovitev istovrstne pravice na enakovredni stavbi oziroma stanovanju pod enakovrednimi pogoji, kot so najemnina, razlogi za prenehanje pogodbe ipd.), kadar se tretjemu:
 - odvzame stvarna pravica služnosti stanovanja ali
 - se mu prekine trajno najemno stanovanjsko razmerje.
 - Tretji, ki prejme nadomestilo v naravi, ima pravico do odškodnine za stranske stroške. Lahko vzame tudi odškodnino namesto nadomestila.
- Če preneha hipoteka, hipotekarnemu upniku za izpolnitev obveznosti odgovarja razlastitveni upravičenec, in sicer subsidiarno (stvarno zavarovanje se spremeni v osebno zavarovanje).

Omejitev lastninske pravice

180

- ZUreP-1 pozna dve omejitvi lastninske pravice:
 - začasna uporaba,
 - služnost v javno korist.
- Ta institut se uporabi takrat, ko zadostuje omejitev lastninske pravice in ni treba, da bi prišlo do razlastitve. Razlastitev bi bila prekomeren ukrep, saj ni potrebe po trajnosti ali pa lahko lastnik še naprej uporablja nepremičnino, ustanovi pa se služnost (stvarna pravica na tuji stvari).

Omejitev lastninske pravice

181

● **Začasna uporaba:**

○ Namen:

- za iste namene kot razlastitev (gradnja, rekonstrukcija) ali
 - zaradi izvajanja prenove nepremičnin, ki je financirana z javnimi sredstvi (v tem primeru odločbe ne izda UE, ampak občina, ki mora zagotoviti odškodnino, drugo začasno bivanje, izpad dohodka, če tam uporablja dejavnost).
- Za ustanovitev pravice začasne uporabe, veljajo določbe kot za razlastitev.

Omejitev lastninske pravice

182

● Služnost v javno korist:

- služnost je lahko začasna ali trajna,
- Pogoji za ustanovitev služnosti:
 - Nujnost potrebe za postavitev **omrežij in objektov gospodarske javne infrastrukture** in njihovo nemoteno delovanje: predlagatelj tega postopka so lahko: država, občina ali izvajalec javne službe (npr. ceste, železnice, vodovod...)
 - Če tako določa poseben zakon, se lahko služnost ustanovi tudi za postavitev in nemoteno delovanje **omrežij in objektov druge javne infrastrukture**: predlagatelj tega postopka je investitor javne infrastrukture (npr. bazne postaje za mobilno telefonijo).
- Procesna predpostavka: poskus sklenitve pogodbe z zavezancem (lastnikom).

Omejitev lastninske pravice

183

- Zahteva za obremenitev (ustanovitev služnosti) mora vsebovati:
 - podatke o nepremičnini iz zemljiškega katastra oziroma katastra stavb,
 - izpisek iz zemljiške knjige,
 - izvleček iz lokacijskega načrta oziroma prostorskega reda občine, če se služnost ustanavlja na njegovi podlagi,
 - obrazložitev javne koristi,
 - opredelitev trajanja in načina služnosti oziroma začasne pravice uporabe,
 - ponudba za sklenitev pogodbe o služnosti ali začasni uporabi.

- Pristojni organi za odločanje o zahtevi:
 - UE – prvostopenjski organ,
 - ministrstvo, pristojno za prostor (če poseben zakon ne določa drugače) – drugostopenjski organ.

Omejitev lastninske pravice

184

- Smiselna uporaba določb o razlastitvi, če glede ustanovitve služnosti ni posebnih določb,
- Izrecno je poudarjeno:
 - Pravica do odškodnine, ki pripada lastniku: ta obsega zmanjšano vrednost nepremičnine ali dejansko škodo in izgubljeni dobiček. O škodi ne odločba UE, ampak sodišče (nepravdno sodišče).
- Izvršitev odločbe:
 - Praviloma: ko je pravnomočna,
 - Izjemoma: pritožba ne zadrži izvršitve, če so izpolnjeni pogoji glede nujnosti postopka (kot pri razlastitvi): potreba po hitri ustanovitvi služnosti.

Ukinitev razlastitve

185

- Vse oblike „razlastitev“ se lahko tudi ukinejo:
 - razlastitev,
 - začasna pravica uporabe,
 - ustanovitev služnosti v javno korist.

- **Ukinitev razlastitve:**
 - če razlastitveni upravičenec ne začne gradnje objekta, zaradi katerih je bila razlastitev predlagana v roku, ki ga določi upravni organ v odločbi o razlastitvi (javna korist je odpadla):
 - zahtevo za ukinitev mora vložiti razlastitveni zavezanec (nekdanji lastnik),
 - kadar pa je bila nepremičnina kupljena namesto razlaščena, lahko nekdanji lastnik razdre pogodbo.

Ukinitev razlastitve

186

- ▣ Ukinitev razlastitve oziroma razdrtje pogodbe terja vračilo nepremičnine.
Možnosti:
 - sporazum med razlaščencem in razlastiteljem, sklenjen v obliki zapisnika pri upravnem organu ali notarsko overjene listine,
 - izdaja odločbe o vrnitvi nepremičnine, če se upravičenec in zavezanec ne moreta sporazumeti (poskus sporazuma je procesna predpostavka za izdajo odločbe). Pri tem upravni organ odloča tudi o vračilu nadomestnih nepremičnin ali plačilu odškodnine z zamudnimi obrestmi. Če je vrednost sporna, stranki rešujeta situacijo glede odškodnine pri nepravdnem sodišču.

Ukinitev razlastitve

187

- **Ukinitev služnosti v javno korist in začasne pravice uporabe:**
 - ukinitev izvede upravni organ z odločbo,
 - odločbo izda na predlog lastnika ali upravičenca.

- **Odprava odločbe o razlastitvi:**
 - Posebno pravno sredstvo,
 - Zahteva razlaščenca za odpravo,
 - Če razlastitveni upravičenec ne plača odškodnine ali izroči nadomestne nepremičnine v 1 letu od:
 - Izdaje odločbe o sporazumno določeni odškodnini oziroma nadomestilu,
 - Sklenitvi sporazuma pred notarjem,
 - Pravnomočni odločitvi o odmeri odškodnine na sodišču.

POSTOPEK UGOTAVLJANJA DEJANSKEGA STALNEGA PREBIVALIŠČA

188

Splošno o ZPPreb

189

- **Zakon o prijavi prebivališča – ZPPreb ureja:**
 - način in postopek prijave in odjave stalnega in začasnega prebivališča,
 - prijavo in odjavo gosta,
 - vodenje registra stalnega prebivalstva,
 - posredovanje podatkov uporabnikom.

Splošno o ZPPreb

190

- Temeljne obveznosti po ZPPreb, ki se veljajo za:
 - **posameznike:**
 - prijava stalnega prebivališča (kljub svobodi gibanja, ki jo zagotavlja 32. člen Ustave RS),
 - sporočanje spremembe naslova stanovanja,
 - odjava stalnega prebivališča, če se oseba stalno izseli iz območja RS,
 - prijava začasnega odhoda z območja RS, ki traja več kot 3 mesece,
 - prijava in odjava začasnega prebivališča.
 - **stanodajalce:**
 - prijava in odjava gosta,
 - prijava in odjava začasnega prebivališča posameznika.

Splošno o ZPPreb

191

- **Nekateri splošni izrazi po ZPPreb:**
 - **Posameznik:** državljan RS ali tujec, ki mora po ZPPreb izpolniti prijavno-odjavno obveznost,
 - **Prebivališče:** naselje, kjer se posameznik naseli z namenom, da v njem prebiva.
 - **Stalno prebivališče:** naselje, kjer:
 - posameznik dejansko stalno prebiva in
 - je to središče njegovih življenjskih interesov (poklicne, ekonomske, socialne in druge vezi, ki kažejo tesno in trajno povezanost med posameznikom in naseljem)
 - **Začasno prebivališče:** naselje, kjer se posameznik zadržuje ali začasno prebiva zaradi dela, šolanja ali drugih razlogov, vendar v njem ne prebiva stalno.

Pristojnost za odločanje

192

● Stvarna:

- upravna enota (prva stopnja),
- ministrstvo, pristojno za notranje zadeve (druga stopnja).

● Krajevna:

- Prijava in odjava stalnega prebivališča... katerakoli UE (krajevna pristojnost ni določena)
- Obveznost prenosa krajevne pristojnosti, ko je postopek ugotavljanja začasnega prebivališča že uveden, in sicer UE, kjer ugotovi, da posameznik stalno biva.

Uvedba postopka

193

- Postopek se začne vedno po uradni dolžnosti, in sicer:
 - Po sedmem odstavku 7. člena ZPPreb:
 - v okviru postopka prijave stalnega prebivališča, če pristojna UE podvomi v resničnost podatkov v prijavi oziroma če posameznik v tem postopku ne predloži dokazila, da ima pravico prebivati na naslovu, ki ga prijavlja (npr. dokazilo o lastništvu, najemna pogodba, pisno soglasje lastnika oziroma solastnika stanovanja ali upravljalca nastanitvenega objekta).
 - V tem primeru pristojni organ odkloni prijavo stalnega prebivališča in izvede prijavo začasnega prebivališča, in sicer, dokler ne preveri resničnost prijave (resničnost bivanja na tem naslovu, vendar za največ 60 dni).

Uvedba postopka

194

○ Po 8. člen ZPPreb:

- Kadarkoli tudi izven postopka prijave stalnega prebivališča, po uradni dolžnosti, če:
 - podvomi, da nekdo dejansko prebiva na naslovu, kjer ima prijavljeno stalno prebivališče,
 - je obveščen o tem, da tam oseba ne prebiva stalno,
 - če posameznik stalno prebiva v RS, pa nima prijavljenega stalnega prebivališča,
 - postopek ugotavljanja stalnega prebivališča se uvede tudi, če se je posameznik dejansko odselil iz območja RS, pa tega ni prijavil.
- Organ je po uradni dolžnosti **dolžan** začeti postopek za ugotavljanje stalnega prebivališča na zahtevo samoupravne lokalne skupnosti (občine) na območju katere je posameznik prijavil stalno prebivališče ali tam dejansko živi.

Brezdomci, skvoterji ipd.

195

- Osebam, za katere ni mogoče ugotoviti stalnega prebivališča in ga posledično temu prijaviti, se stalno prebivališče določi naslov:
 - Organa ali organizacije, kjer dobiva pomoč v materialni obliki, če na območju pristojnega organa tudi dejansko živi (npr. CSD, humanitarne organizacije, Rdeči križ, Karitas ipd.).
 - Potrebno je pisno soglasje take organizacije. Če ga ta ne da, se vseeno določi kot stalni naslov, naslov te organizacije, ki zadnja dala posamezniku pomoč.
 - Organizacije so dolžne sodelovati z organom.
 - O prijavi / odjavi iz naslova, je organ dolžan organizacijo obvestiti (ji vročiti odločbo).

Stranke postopka

196

- Posamezniki, ki imajo prijavno-odjavno dolžnost
- Načeloma **niso** stranski udeleženci (po sodni praksi) osebe, ki so:
 - lastniki stanovanja, kjer je oseba prijavljena ali kjer prebiva,
 - organ ali organizacija, kjer se oseba prijavi brez izpolnjevanja pogojev,
 - lokalna skupnost kot pobudnik postopka ugotavljanja dejanskega stalnega prebivanja

Odločba

197

- **Odločba organa ima naslednjo vsebino (izrek):**
 - ugotovitev dejanskega stalnega prebivališča in vpis tega prebivališča v register stalnega prebivalstva oziroma
 - ugotovitev, da oseba ne prebiva v RS, ker se je odselila,
 - ugotovitev, da ni mogoče ugotoviti, kje posameznik dejansko prebiva, se osebo odjavi iz registra stalnega prebivalstva RS.
- **Odločba učinkuje z dokončnostjo in ima učinek prijave oziroma odjave.**

Poseben primer ustavitve postopka

198

- Če posameznik med postopkom ugotavljanja dejanskega stalnega prebivališča na prvi ali drugi stopnji prijavi oziroma odjavi stalno prebivališče ali prijavi spremembo naslova stanovanja, pristojni organ oziroma ministrstvo, pristojno za notranje zadeve, postopek ugotavljanja dejanskega stalnega prebivališča ustavi.